

TELLE TUOMINEN & ANNA LEHTONEN

**KOTKAN PESÄLLÄ JA HYLJELUODOLLA
– REAALIAIKAISEN KUVAN KÄYTTÖARVO
SAARISTON LUONTOMATKAILUELÄMYKSESSÄ**

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN PUHEENVUOROJA 23

Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2005

Kannen suunnittelu: Jenni Rennie

ISBN 952-5596-41-9 (painettu)
ISSN 1457-7941 (painettu)

ISBN 952-5596-42-7 (verkkojulkaisu)
ISSN 1459-7756 (verkkojulkaisu)
URL: <http://www.turkuamk.fi/julkaisut/isbn9525596427.pdf>

Painopaikka: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus, Turku 2005
Myynti: julkaisumyynti@turkuamk.fi

SISÄLTÖ

I	JOHDANTO	4
2	LUONTO MATKAILUN KOHTEENA	6
2.1	Matkailijan suhde luontoon	6
2.2	Luontomatkailijan kulutuskäyttäytyminen	7
2.3	Luontomatkailutuote elämystuotteena	8
2.3.1	Elämystuotteen piirteet	9
2.3.2	Uusi media osana luontoelämystä	11
3	MATKAILU JA YMPÄRISTÖNSUOJELU	13
3.1	Luontomatkailun ja luonnonsuojelun yhteiset intressit	13
3.2	Suojelualueet luontomatkailun kohteina	14
3.3	Matkailun vaikutukset saaristoluontoon	15
4	NatureIT-HANKE JA REAALIAIKAINEN KUVA SAARISTOMATKAILUSSA	17
4.1	NatureIT-hanke	17
4.2	Sinisimpukan luontokeskus ja Korpoströmin saaristokeskus	18
4.3	Kuvattavien lajien kiinnostavuus Sinisimpukan ja Korpoströmin näkökulmasta	21
4.3.1	Yleistä keskeisten lajien kulttuurisesta merkityksestä	21
4.3.2	Sinisimpukan edustajien näkemyksiä	22
4.3.3	Korpoströmin edustajien näkemyksiä	23
4.4	Mitä lisäarvoa NatureIT tuo luonto- ja saaristokeskuksille?	23
4.4.1	Erilaiset keskukset – erilaiset tarpeet	27
4.4.2	Tulevaisuuden visioita	28
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
	LÄHTEET	31

I JOHDANTO

Saaristomeren aluetta voidaan hyvällä syyllä pitää eräänä vetovoimaisimmista luontomatkailualueista maassamme. Erityisesti kesäaikaan komeat maisemat ja kiehtova luonto vetävät puoleensa saaristoelämyksiä tavoittelevia veneilijöitä ja matkailijoita. Matkailu kuitenkin kuormittaa luontoa ja asettaa näin haasteita luonnon suojelulle ja kestäväen matkailun kehittämiseksi. Iso osa saaristoluonnon lajistosta ja tapahtumista on helposti matkailijoiden saavutettavissa, mutta saaristoluonnolla on salattakin puolensa. Vain harva on nähnyt hylkeen, ja vain harva tietää, miltä näyttää merikotkan pesällä tai veden alla.

NatureIT-hankkeen tarkoituksena on tutustuttaa ihmiset tähän saaristoluonnon vieraamaan puoleen. NatureIT:n tavoitteena on välittää reaaliaikaista kuvamateriaalia saariston luonnosta ja eläimistöä ympäristökasvatusta, matkailua ja tieteellistä tutkimustyötä varten. Kuvattaviksi lajeiksi valikoituivat hankkeen ensi vaiheessa merikotka, harmaahylje, merimetso sekä vedenalainen maailma. Kaikki nämä kuvauskohteet ovat sellaisia, jotka ovat monille vieraita ja joihin liittyy runsaasti kulttuurisia merkityksiä – esimerkiksi merikotka on Saaristomeren kansallispuiston symboli, ja merimetso on saaristoluonnon uutena tulokkaina jo ehtinyt herättää runsaasti keskustelua.

Reaaliaikaisen kuvan lähettämistä pilotoitiin kesällä 2005, jolloin kuvaa onnistuttiin lähettämään merimetsöyhdyskunnasta sekä rakkoleivistä Kustavin Katanpään saaren lähistöltä. Kuvaa saattoi seurata joko kotonaan Internetin välityksellä tai Kustavin Katanpäässä sijaitsevassa matkailukohteessa. Reaaliaikainen luontokuva voisi kiinnostavalla tavalla elävöittää myös esimerkiksi luonto- ja saaristokeskusten näyttelyitä ja tuoda lisäarvoa keskusten palvelutarjontaan. Toisaalta keskuksia saattaisivat muodostaa kiinnostavan kontekstin myös katsomiskokemukselle: keskuksissa ollaan sen saaristoluonnon ympäröimänä, jossa kuvattavat lajitkin elävät. Lisäksi keskuksista on mahdollisuus saada myös lisätietoa saaristoluonnosta.

Artikkeli on jaettu kahteen osioon. Telle Tuominen käsittelee osuudessaan (kappaleet 2 ja 3) luontomatkailijan motiiveja, luontomatkailuelämyksen syntyyn vaikuttavia tekijöitä sekä luontomatkailun ja luonnon säilymisen välistä tematiikkaa. Osiossa tarkastellaan myös uuden median mahdollisuuksia osana luontoelämystä, sen kiinnostavuutta eri luontomatkailijatyypeille sekä reaaliaikaisen luontokuvan tuottamaa lisäarvoa luontomatkailutuotteille.

Anna Lehtosen osuudessa (kappale 4) tarkoituksena on Saaristokeskus Korpoströmin ja Sinisimpukan työntekijöiden haastatteluiden avulla selvittää NatureIT:n kiinnostavuutta ja sovellusmahdollisuuksia kyseisissä keskuksissa. Keskusteluissa pohdittiin reaaliaikaisen kuvan merkityksiä ja sen tuottamaa arvoa osana keskusten palvelutarjontaa, mutta pohdittiin samalla myös konkreettisesti esimerkiksi kuvan ja laitteistojen sijoitteluun liittyviä kysymyksiä kyseisissä kohteissa. Katsoimme, että keskusten työntekijöillä olisi paras ymmärrys siitä, minkätyyppisille palveluille ko. kohteissa on kysyntää, ja toisaalta kyky arvioida palveluiden kiinnostavuutta ja attraktiivisuutta myös kävijöiden näkökulmasta. Korpoströmin saaristokeskuksesta haastateltavina olivat keskuksen toiminnanjohtaja Bosse Mellberg sekä Metsä-

hallituksen meribiologi Minna Boström, Sinisimpukan luontokeskuksesta haastateltiin luontokeskuksen hoitaja Inkeri Holmaa sekä keskuksen asiakasneuvojaa Bodil Rehniä.

2 LUONTO MATKAILUN KOHTEENA

2.1 Matkailijan suhde luontoon

Ihmisen luontosuhde on ymmärrettävä ihmisen ja luonnon välisenä vuorovaikutuksena. Ympäristöpsykologisen tutkimuksen mukaan luonto vaikuttaa niin ihmisen fyysiseen kuin psyykkiseenkin hyvinvointiin positiivisesti. Ihmisen luontosuhteessa linkittyvät tiedolliset ja tunnetason tekijät, toiminnalliset kokemukset sekä arvot ja asenteet.

Luontaistaloudessa eläville suhde luontoon on enemmänkin fyysinen ja biologinen – silloin koko elämä on riippuvainen luonnosta. Tämän päivän luontomatkailija tulee useimmiten kaupunkiympäristöstä ja hänelle luontoon on lähinnä tunnesuhde: luonto tarjoaa elämyksiä, voimavaroja, mystisyyttä ja viehättävyyttä vastakohtana rakennetulle kaupunkiympäristölle. Ihmisen luonnonkaipuuta on selitetty niin perimällä kuin sosiaalistumisellakin. Nykyään kaupunkilaislapsen luontosuhteen muodostuminen sosiaalistumisen kautta on yhä harvinaisempaa. Monelle kaupunkilaiselle luonto jää etäiseksi ja luontosuhde rakentuu enemmän esimerkiksi viihdeteollisuuden, tv:n, Internetin ja katukulttuurin välityksellä. (Hemmi 2005, 320.)

Sodankokeneelle sukupolvelle kiintymys maaseudun yhteiskuntaan ja luonnonläheiseen elämäntapaan kasvimaan, metsän ja vesistöjen antimineen oli lähes itsestäänselvyys. Sodan jälkeen syntyneille ikäluokillekin aina 1960-luvulle asti muodostui vanhempiensa vanaudessa omakohtainen luontosuhde, johon tekniikka tosin yhä vahvemmin tuli mukaan. Hemmi arvioi, että mainituista sukupolvista kaksi vanhinta muodostavat luontomatkailuyrittäjien pääasiakaskunnan, kun taas nuorin sukupolvi odottaa luontomatkailutuotteidenkin olevan muotituotteita, teknisiä elämystuotteita ja mukavuustuotteita. Hän kysyykin, onko luonnosta tulossa ”*korkealuonto*”, eli erityinen harrastuksen kohde, josta maksetaan aivan samoin kuin korkeakulttuurin palveluista. (Hemmi 2005, 331, 322.)

Hemmi (2005, 328) katsoo, että ihmisen suhdetta luontoon voidaan luontomatkailun ja luontoliikunnan kannalta tarkastella neljällä tasolla:

- luonto itseisarvona: luonto edustaa elämää ja jatkuvuutta ja sillä on siksi symboliarvo
- luonto havainto- ja elämysympäristönä: eri aistihavaintojen kautta syntyvät esteettiset ja emotionaaliset elämykset
- luonto toimintaympäristönä: hyötyliikunta, omien rajojen kokeilu, pako siviilisaatiosta
- luonto virkistäjänä ja uudistajana: luonto virkistää ja antaa uusia virikkeitä, vaikka tietoisesti emme suuntaisikaan tarkkaavaisuuttamme mihinkään erityiseen.

2.2 Luontomatkailijan kulutuskäyttäytyminen

Luontomatkailu perustuu matkailijan luontosuhteeseen, luonto- ja elämyshakuisuuteen ja matkakohteen luonnominaisuuksiin. Luontomatkailua on määritelty monella tavalla. Väljin tapa määritellä luontomatkailu on todeta sen käsittävän kaiken luontoon perustuvan matkailun, eli luontomatkailu tapahtuu luonnonympäristössä ja perustuu luonnonvetovoimaan. Mikäli luontomatkailussa noudatetaan kestävän kehityksen perusteita¹, on syytä puhua *kestävästä luontomatkailusta*. Kestävästä luontomatkailusta voidaan erottaa vielä *ekoturismi*, jossa matkailutuloja käytetään myös alueen luonnon suojeluun. (Hemmi 2005, 319, 335, 216.)

Matkustusmotiivin mukaan Hemmi jakaa luontomatkailijat *primaarisiin luontomatkailijoihin ja sekundaarisiin luontomatkailijoihin*. Ensiksi mainitut viettävät matkalla suurimman osan valveilta oloajasta luonnossa ja luonnon kokeminen on ensisijainen motiivi. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvilla ajankäyttö luonnossa on huomattavasti vähäisempää ja usein matkan päämotiivina onkin jokin muu kuin luonnon kokeminen. Hemmi katsoo, että esimerkiksi useimmat Pohjois-Suomen matkailukeskuksista ovat kehittäneet palveluitaan vastaamaan suuren yleisön toiveita eli tarjoavat majoitus-, ravitsemus- ja luontoelämysten lisäksi kylpyläpalveluita, golfia, pelihalleja, kuntosaleja, yökerhoja jne. Todellisen luontomatkailijan tunnistaa Hemmin mukaan siitä, että hän pyrkii välttämään lomakeskuksia, huvipuistoja, yöelämää, sisäurheilua jne. (Hemmi 2005, 339, 388–389.)

Mehmetoglu on tutkinut Pohjois-Norjan luontomatkailijoita ja jakanut luontomatkailijat *generalisteihin ja spesialisteihin*. Hän havaitsi, että näiden ääripääryhmien välillä on eroa ennen kaikkea motivaatiossa: generalisteilla oli monta syytä matkustaa ja siten luonto oli yksi syy muiden joukossa, kun taas spesialisteille luonto oli selkeä pääsyy matkustaa ja he valitsivat kohteen sen luontotarjonnan perusteella. Yllättävää oli, että näiden ääripääryhmien käyttäytyminen perillä luontokohteessa ei kuitenkaan juurikaan poikennut toisistaan. Spesialistit viipyivät kyllä kohteessa kauemmin, mutta luontoaktiviteettien laadussa ja vaativuudessa ei ollut merkittävää eroa. (Mehmetoglu 2005, 367.)

Ruotsissa ja Norjassa on tutkittu myös ns. *friluftsliv* (*”ulkoilmaelämä”*)-ilmiötä, ilmiötä, jossa matkailija imeytyy täysillä luontokokemukseen vastakohtana postmodernille urbaanille elämälle. Gelter katsoo, että useimmat ihmiset tarkkailevat luontoa *objektiivisesti*, ulkopuolisesti. Vain osa ihmisistä kykenee nykypäivänä *subjektiiviseen* luontokokemukseen, jolle tyypillistä on voimakas, kaikkien aistien kautta välittyvä kokemus ja ilo siitä, että tuntee olevansa osa luontoa. Tapahtuu eräänlainen liittyminen luontoon, joka muistuttaa uskonnollista kokemusta. Gelter katsoo, että tällaiset luontoaistimukset vaikuttavat suoraan ihmisen limbiseen järjestelmään, joka puolestaan säätää tunnetiloja ja muistin toimintaa. Tällainen subjektiivinen, pidempikestoinen luontokokemus voi siirtää nykyihmisen teknoelämästä ekoelä-

---

¹ World Tourism Organization, WTO, on määritellyt v. 1997 *kestävän matkailun* seuraavalla tavalla: Kestävän matkailun tavoitteena tulisi olla kaikkien voimavarojen hoitaminen siten, että taloudelliset, sosiaaliset ja esteettiset tarpeet voidaan tyydyttää samanaikaisesti ylläpitäen kulttuurien eheyttä, elintärkeitä ekologisia prosesseja, luonnon monimuotoisuutta ja elämää ylläpitäviä järjestelmiä (Hemmi 2005, 80).

mään, jossa myös esimerkiksi uni-valverytmi, ruoansulatus ja pulssi voivat palautua luonnomukaisemmiksi. (Gelter 2005, 9–13.)

2.3 Luontomatkailutuote elämystuotteena

Luontomatkailupalvelukokonaisuus on asiakkaalle yksi kokonaisuus. Siihen kuuluvat varsinaiset luontokohteet, niissä olevat rakenteet, reitit, opasteet ja opastusmateriaalit, mutta usein myös majoitus, ravitseminen ja kuljetus. Luontomatkailupalvelukokonaisuuden etäpalveluina Hemmi mainitsee mm. www-sivut. (Hemmi 2005, 340.) Luontomatkailutuotteessa *ydinpalvelun* muodostaa luonnon kokeminen, esimerkiksi hylkeen näkeminen, *tukipalveluiksi* lasketaan ne palvelut, jolla lisätään asiakkaan mukavuutta, turvallisuutta tai huolenpitoa, esimerkiksi ruokailut ja opastus, ja *avustaviksi palveluiksi* kutsutaan niitä palveluita, joita ilman ydintuotteen kuluttaminen ei onnistu, esimerkiksi venekuljetus hyljeluodoille veneettömälle matkailijalle (Komppula & Boxberg 2002, 13–14).

Luontomatkailutuotteita rakennetaan erilaisten *attraktioiden* ympärille. Vuoristo lainaa Lew'n käsitystä attraktioiden ilmenemismuodoista: maisemat, aktiviteetit ja kokemukset (Vuoristo 1998, 17). Koska matkailijat saapuvat usein kauempaa, jopa toisista maista attraktioita kokemaan, tarvitaan ydintuotteen *kontekstin avaamisessa* asiakkaalle jonkinlaista opastusta, ohjausta tai informaatiota, jotta attraktiosta muodostuisi hänelle positiivinen kokemus eli elämys. Tämä kontekstin avaaminen voidaan tilanteesta riippuen luokitella joko avustavaksi palveluksi tai tukipalveluksi. Esimerkiksi luontokeskukset kansallispuistoissa toimivat tässä roolissa.

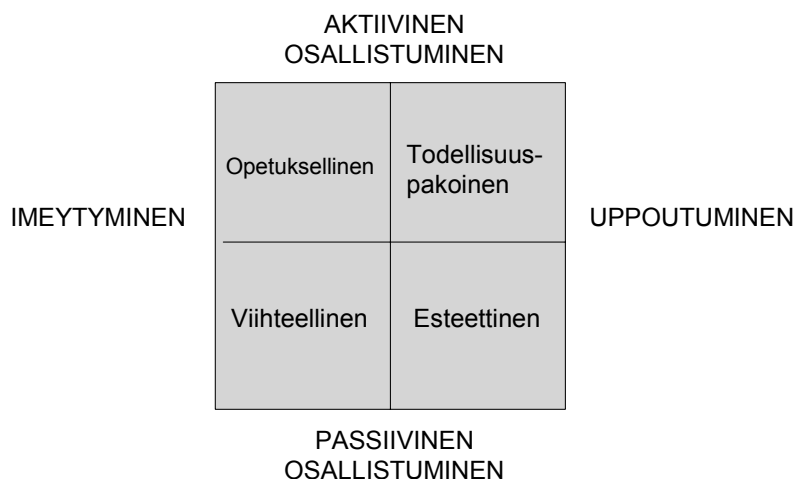
Tämän artikkelin painopistealueena on käsitellä kappaleessa 2.1 mainituista luonnon merkityksistä matkailijalle *luontoa havainto- ja elämysympäristönä* taustaksi kappaleessa 4 esitettävälle NatureIT-hankkeelle. Tärkein luonnon havainnointiin perustuva matkailun osa-alue on *eläinmatkailu* (engl. wildlife tourism), jolla on pitkät perinteet jo 1800-luvulta lähtien. Eläinmatkailun merkittävin muoto on lintumatkailu, johon Suomellakin on erinomaiset edellytykset niin kevätmuuton kuin metsien ja vesistöjen tarjoamien hyvien pesintämahdollisuuksien vuoksi. Kansainvälisesti tunnettuja eläinmatkailun muotoja ovat lisäksi esimerkiksi valaiden ja vedenalaisen eläinmaailman tarkkailu sekä safarimatkat savanneille. Suomessa on tuoteistettu ainakin useampien lintulajien, karhun, suden, ahman, hirven, metsäpeuran, majavan ja liito-oravan tarkkailua matkailutuotteiksi. Tällaisen ohjelmapalvelutuotteen osia ovat yleensä opastus, katselua varten rakennettu koju tai piilo sekä usein myös lisäpalveluina majoitus sekä ruokailut. (Hemmi 2005, 382, 387.) Suomalaisessa luonto-ohjelmapalvelutarjonnassa on havainnointiin perustuvien luontomatkailutuotteiden lisäksi vankka asemansa luonnon hyötykäyttöön liittyvillä matkailutuotteilla, esimerkiksi metsästys-, kalastus- ja marjastustuotteilla. Niitä ei tässä artikkelissa kuitenkaan tarkemmin käsitellä.

2.3.1 Elämystuotteen piirteet

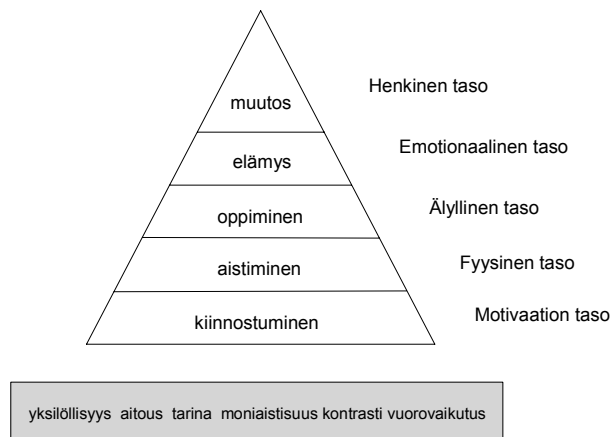
Luontomatkailutuotteiden markkinointiviestintään ilmestyi 1990-luvun puolivälissä sana elämys, joka sittemmin on yleistynyt monien muidenkin tuotteiden markkinoinnissa. Elämysaloihin luetaan Suomessa matkailu, digitaalinen media, design, viihde ja kulttuuri (Partanen & Tiainen 2005, 21). Elämystuotteessakin perushyödykkeet ja palvelut (esimerkiksi ruoka, lintujen seuraaminen lintutornista) ovat olennainen osa tuotetta, mutta niitä on jalostettu lisäämällä tuotteisiin merkityksiä ja sisältöjä, jotka herättävät tunnekokemuksia ja näin saavutetaan kilpailuetua suhteessa perinteiseen tuotteeseen (Pine & Gilmore 1999, 2). Elämys on määritelty moniaistiseksi, positiiviseksi ja kokonaisvaltaiseksi tunnetilaksi (Tarssanen & Kylänen 2005, 10). Näin elämys poikkeaa kokemuksesta, joka voi olla joko positiivinen tai negatiivinen (Tarssanen 2005, 6). Paljon siteeratut Pine & Gilmore (1999, 3–5, 12) katsovat, että elämykset poikkeavat selvästi tavaroista ja palveluista. Tavaroita valmistetaan, palveluita tuotetaan, mutta heidän mukaansa elämyksiä lavastetaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että matkailuyrittäjä voi luoda puitteet elämyksen synnylle, mutta hän ei voi olla varma, koeekeko asiakas elämyksen, sillä elämyksen synty riippuu paitsi asiakkaan taustatekijöistä myös lukuisista matkailuyrittäjän kontrollin ulkopuolella olevista tekijöistä, esimerkiksi sääolosuhteista (Komppula & Boxberg 2002, 29).

Pine & Gilmore jakavat elämykset nelikenttään (kuvio 1) sen mukaan, osallistuuko asiakas itse aktiivisesti elämyksen syntymiseen tekemällä jotain konkreettisesti, vai onko hän passiivisessa roolissa sivustaseuraajana. Toinen pääakseli jakaa elämykset sen mukaan, imeekö elämys asiakkaan mukaansa vai uppoutuuko hän elämykseen. Näitä jossain määrin suomen kielessä vaikeasti erotettavia näkökulmia selventää alla oleva kuvio, jossa elämykset jakautuvat neljään ryhmään pääominaisuuden mukaan: aktiivista osallistumista edustavat opetuskellinen ja todellisuuspakoinen elämys sekä passiivista osallistumista viihteellinen ja esteettinen elämys.

KUVIO 1. Elämyksen neljä muotoa (Pine & Gilmore 1998, 102)

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus LEO on kehittänyt mallin tuotteen elämyksellisyydestä (kuvio 2). Mallia luonnehditaan ideaalimalliksi täydellisestä elämystuotteesta ja sitä voidaan käyttää työkaluna arvioitaessa ja kehitettäessä jonkun tuotteen elämyksellisyyttä. Mallissa yhdistyvät tuotteen elämyselementit (yksilöllisyys, aitous, tarina, moniaistisuus, kontrasti ja vuorovaikutus) sekä asiakkaan kokemuksen tasot (motivaation taso, fyysinen taso, älyllinen taso, emotionaalinen taso ja henkinen taso).

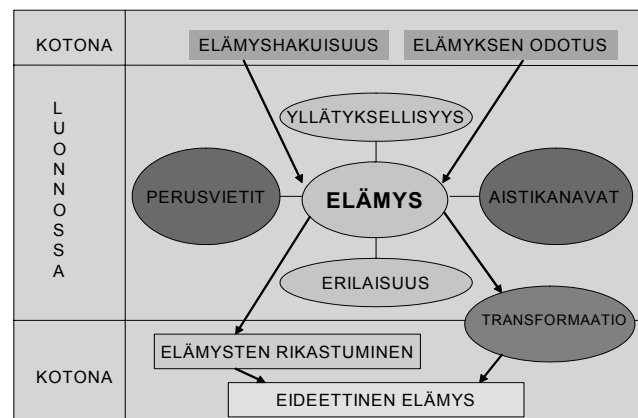
KUVIO 2. *Elämyskolmio (Tarssanen 2005, 8)*

Ideaalisen elämystuotteen yksilöllisyys näkyy asiakaslähtöisyytenä ja aitous siinä, että asiakas kokee sen uskottavana – tuote voi siis olla periaatteessa fiktiivinenkin, koska kyse on subjektiivisesta kokemuksesta. Tarinalla pyritään sitomaan tuotteen eri elementit mukaansatempaavaksi kokonaisuudeksi. Tarina koskettaa asiakasta niin älyllisellä kuin emotionaaliselakin tasolla. Moniaistisuus – tuoksut, maut, äänet, näköhavainnot, tunteet – edustaa fyysistä tasoa. Tyypillistä hyvälle elämystuotteelle on, että ärsykkeet tulevat monen aistin kautta, mutta kuitenkin niin, että ärsykeitä ei saa olla liikaa tai aistiärsykkeet eivät saa olla ristiriidassa toistensa kanssa. Aistiärsykkeiden tulee tukea haluttua teemaa. Kontrastilla tarkoitetaan sitä, että tuote on erilainen kuin asiakkaan normaali arki. Esimerkiksi kaupunkilaiselle luonto tarjoaa erilaisuutta. Se tarjoaa jotain eksoottista ja uutta. Elämystuotteen vuorovaikutteisuus voi olla vuorovaikutusta asiakkaan ja yrityksen edustajan välillä tai vuorovaikutusta asiakkaiden välillä. Vuorovaikutus tuottaa yhteisöllisyyden tunnetta, joka koetaan yleensä positiivisesti. (Tarssanen 2005, 9–12).

Elämyskolmiomallissa kokemuksen tasoista alin on motivaation taso. Tällä tasolla herätetään asiakkaan kiinnostus ja odotukset tuotteeseen esimerkiksi markkinointiviestinnällä. Seuraavalla eli fyysisellä tasolla vastaanotetaan ärsykeitä eri aistien kautta ja älyllisellä tasolla prosessoidaan havainnot, opitaan ja muodostetaan mielipiteitä. Jos kokemus on positiivinen, koetaan tunnetasolla esimerkiksi iloa, oppimisen riemua, onnistumista tai liikutusta. Ylin taso on henkinen taso ja parhaimmillaan voimakas tunnereaktio voi johtaa henkilö-

kohtaiseen muuttumiseen: henkilö muuttaa esimerkiksi elämäntapaansa, suhtautumistaan ympäristöön tai kanssaihmiisiin. (Tarssanen 2005, 12–13.)

Hemmi on kehittänyt erityisesti luontomatkailuelämyksen syntyä koskevan mallin (kuvio 3), jossa keskeisessä osassa ovat yllä esiteltyä mallia mukaillen aistihavainnot sekä erilaisuus, kontrasti. Hänen näkemyksensä mukaan keskeistä luontoelämyksen synnyssä on myös *yllätyksellisyys/hetkellisyys*. Luonnossa ihminen kohtaa yllätyksellisiä asioita, jotka herättävät voimakkaan tunnetilan. Lisäksi hän korostaa, että luontomatkailuelämyskin syntyy usein silloin, kun se tyydyttää ihmisen perusviettejä: esimerkiksi *selviytymistä* vaativasta luontoaktiviteetista, *hovi-vaamisen tarvetta* haluttaessa pitää huolta luonnon säilymisestä, *turvallisuuden tarvetta* antamalla ihmiselle tunteen sopusoinnusta itsensä ja luonnon kanssa tai *taantumaa*, jolloin ihminen luonnon keskellä vapautuu normaalielämän normeista ja arvoista ja tuntee olevansa lapsen lailla vapaa. Elämyskolmiossa esitettyä henkistä tasoa (vrt. kuvio 2) vastannee Hemmin mallissa käsite *eideettinen elämys*. Siinä kyse on siitä, että luontoelämys voi saada ihmisen pohtimaan uudelleen arvojaan liittyen esimerkiksi tuotantoon ja kulutukseen ja luontoelämyksen seurauksena onkin muutos, *transformaatio*, ihmisen arvoissa. (Hemmi 2005, 395–397.)

KUVIO 3. Luontomatkailuelämyksen synty (Hemmi 2005, 396)

2.3.2 Uusi media osana luontoelämystä

Televisio, radio ja sanomalehti edustavat ns. vanhaa mediaa, kun taas ns. uutta mediaa edustavat digitaalisen median välineet, joista tunnetuin on Internet. *Uusi media* poikkeaa vanhasta siinä, että se mahdollistaa paremmin kaksisuuntaisen viestinnän eli vuorovaikutteisuuden sekä ns. hypermedian, eli asiakas voi itse määrätä, milloin, missä järjestyksessä ja missä määrin informaatiota vastaanottaa. Uudelle medialle on ominaista myös moniaistisuus, jolloin puhutaan multimedista. Tällä hetkellä digitaalisesti voidaan välittää näkö- ja kuuloaistiärsyksiä, jossain määrin myös jo tuntoaistiärsyksiä. Uusi media tarjoaakin vanhaa mediaa paremmat mahdollisuudet elämyksellisyyteen. (Partanen & Tiainen 2005, 4–7.)

Parin viime vuoden aikana uusmedian käyttö on yleistynyt varsinkin markkinointiviestinnässä: internet-sivut, CD-ROM:t ja DVD:t ovat korvanneet osittain esitteitä. Internetissä hiihtokohteista voi nähdä reaaliaikaista kuvaa ja automaattisesti päivittyvää säätilapalvelua, kylpylät ja tasokkaat hotellit ovat linkittäneet sivuilleen linkittäneet liikkuvaa kuvaa palveluistaan ja toimintaympäristöstään. Tällainen tiedon tarkkuus tai reaaliaikaisuus antaa käyttäjälle aitouden kokemuksen.

Uusmedian keinoin voidaan toteuttaa elämyksellisiä virtuaalituotteita, esimerkiksi virtuaalimatkoja ja pelejä kotisohvan ääreen, mutta niitä voidaan hyödyntää myös tavanomaisessa matkailupalveluympäristössä erikoistehosteina. Tulooan tekee myös *virtuaalitodellisuus*, eli tietokoneella luotu kolmiulotteinen tila, jossa käyttäjä on ns. näyttöliittymän (esimerkiksi datalasi tai datakypäri) kautta yhteydessä tietokoneeseen ja tuntee liikkuvansa aidossa maailmassa. (Partanen & Tiainen 2005, 27, 31.)

Siirtyminen tietoyhteiskunnasta elämys- ja mielikuvayhteiskuntaan merkitsee, että ihmisen ja koneen rajat ovat häviämässä: digi- ja mediamaailma ympäröivät meitä ja uudella tekniikalla pystytään tuottamaan entistä hienompia ja autenttisempia tuntuksia elämyksiä. Hemmi arvelee, että syntymässä on sukupolvi, joka sosiaalistuu tähän digi- ja mediamaailmaan niin, että kokee sen autenttisena ja konkreettisena – aito luonto voi tälle sukupolvelle olla epätodellista ja vierasta. Matkailuelämyksen kaltaisia kokemuksia voi uuden median myötä hankkia entistä helpommin matkustamattakin. Digitaalitekniikan kehittyminen voi siis tuoda mukanaan luonnonresurssien osalta vähemmän kuormittavaa kulutusta (Hemmi 2005, 80). Toisaalta aikanaan jo elokuvan ja tv:n myötä arveltiin ihmisten tarpeen matkustaa vähenevän. Jatkuvasti kasvavat matkailijamäärät kertovat kuitenkin toista – matkailun muodot ja matkailupalvelut muuttuvat, mutta tarve matkustaa näyttää säilyvän.

3 MATKAILU JA YMPÄRISTÖNSUOJELU

3.1 Luontomatkailun ja luonnonsuojelun yhteiset intressit

Luontomatkailun vetovoima koostuu ensisijaisesti kahdesta osa-alueesta: *luonnon monimuotoisuudesta* eli lajien moninaisuudesta ja miellyttäväiksi koetuista *luonnonmaisemista* (Hemmi 2005, 340). Lajimoninaisuuden laskemisella on pitkät perinteet, mutta nykyään myös maisema-analyysi ja siihen liittyvä maiseman laadun mittaaminen ovat nousseet kiinnostuksen kohteeksi. Borénin Pellingemetodi-artikkelissa tarkasteltiin matkailun näkökulmasta maiseman kauneuden mittaamista pisteyttämällä mm. biotooppien, odottamattomien luonnonoikkujen (esimerkiksi siirtolohkareet, komeat puut), avoimen näköalan sekä liikkeessä olevan maiseman (vesi) määrää sekä antamalla miinus pisteitä maisemaan sopimattomista ihmiskäden tuotoksista (esimerkiksi voimalinjat, sillat). (Borén 1996, 34–36.). Tällainen pisteytys voisi palvella maiseman säilyttämiseksi, mutta matkailuelinkeino näkisi oletettavasti sen hyödyntämismahdollisuudet etenkin kilpailukeinona.

Luontomatkailu hyödyntää luontoa ja siksi luonnonsuojelu on luontomatkailun intressien mukaista. Matkailuelinkeinon kannalta ympäristön- ja luonnonsuojelun tavoitteena on siis matkailun edellytysten säilyttäminen ja matkailun aiheuttamien haittojen ehkäiseminen pitkällä tähtäimellä. Luontomatkailuelinkeino ei ole tähän asti kovinkaan aktiivisesti osallistunut luontoresurssien säilyttämiseen, vaan toiminut vain hyödynnettäjänä. Vielä muutama vuosikymmen sitten luonnonsuojelun ja matkailun kehittämisen nähtiin usein olevan ristiriidassa keskenään ja näin esimerkiksi luonnonsuojelualueiden perustamista vastustettiin monissa kunnissa. Tänä päivänä matkailulliset näkökulmat ovat voimistuneet luonnonsuojelualueita perustettaessa. (Hemmi 2005, 209, 211.)

Luontomatkailun ja luonnonsuojelun suhde on kuitenkin ongelmallinen: alueen luonnon suojelu nostaa alueen vetovoimaa luontomatkailijoiden silmissä, mikä lisää matkailijamäärää ja tämä on puolestaan entistä suurempi uhka luonnon monimuotoisuuden säilymiselle kyseisellä alueella. Tätä ilmiötä on kutsuttu *paikan myytiksi*. Matkailija kokee esimerkiksi kansallispuisto-nimikkeen laadun takeeksi siitä, että alue on näkemisen ja kokemisen arvoinen, jotain villiä ja alkuperäistä. (Font & Tribe 2000, 133.) Matkailussa tietynlainen harvinaisuus, erikoisuus on valttia ja siksi onkin paradoksaalista, että matkailuelinkeinon kannalta jonkin lajin pysyminen harvinaisena voi olla parempi kuin sen yleistyminen. Esimerkiksi eläinmatkailussa arvottamisen perusteena on usein juuri harvinaisuus. (Hemmi 2005, 213.)

Ympäristönsuojelu on laaja käsite – sillä ymmärretään niin luonnon, luonnonvarojen, maiseman kuin kulttuuriympäristönkin hoitoa ja suojelua. *Luonnonsuojelu* on ympäristönsuojeluun sisältyvä osa-alue. Luonnonsuojelussa tavoitellaan luonnontilan, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen hoitoa ja säilyttämistä. Luonnonsuojelulliset toimenpiteet voivat olla myös ennallistavia eli luonnontilaa palauttavia. (Hemmi 2005, 209.)

Kantokyky on kriteeri, jolla on pyritty arvioimaan matkailun kestävyyttä. Se ei ole objektiivinen mittari, vaan kantokyky riippuu matkailijamäärästä ja matkailijoiden toiminnasta, paikal-

lisesta väestöstä ja sen määrästä sekä luonnon olosuhteista. Matkailijoiden kokemusten laadun heikkeneminen, paikallisväestön negatiivisten asenteiden voimistuminen matkailua kohtaan ja kohdealueen ekologis-fyysisen ympäristön heikkeneminen ovat merkkejä kantokyvyn ylittymisestä. Kantokyky-käsite ei auta määrittelemään tasapainoa matkailijoiden käytön ja heistä aiheutuvien vaikutusten välille. Kantokyky käsitteenä onkin viime vuosina menettänyt suosiotaan. Kun kantokyky-ajattelussa haluttiin saada vastaus kysymykseen, paljonko matkailijoita on liian paljon, pyritään tänä päivänä ratkaisemaan kysymystä, kuinka suuret muutokset ovat hyväksyttäviä. (Hemmi 2005, 87, 90.)

Matkailijat tarvitsevat tietoa pystyäkseen käyttäytymään ympäristövastuullisesti. Kestävän matkailun ongelmana on edelleen matkailijoiden ympäristömielipiteiden ja käytännön toimien välinen kuilu. Moni kuluttaja sanoo kysyttäessä olevansa valmis maksamaan enemmän ympäristöystävällisistä tuotteista, mutta valintatilanteessa vain noin puolet todella ostaa ”vihreämmän” vaihtoehdon. (Hemmi 2005, 107.)

3.2 Suojelualueet luontomatkailun kohteina

Kansainvälisesti monissa kansallispuistoissa, biosfäärikohteissa ja Unescon maailmanperintökohteissa kävijämäärien kasvu on ollut paljon voimakkaampaa kuin suojelutahot olisivat toivoneet. Liiallista matkailukäyttöä on pyritty joissakin maissa jo hillitsemään mm. kävijämäärärajoituksilla, vierailun aikarajoituksilla, pääsymaksukorotuksilla, käytön tehostetulla suunnittelulla ja ohjauksella, laajentamalla suojelualueita tai perustamalla uusia alueita yksinomaan matkailukäyttöön. (Hemmi 2005, 247.) Esimerkiksi USA:ssa ja Kanadassa kansallispuistot ovat erittäin suosittuja matkailukohteita. Kanadassa onkin päädytty kansallispuistoissa viisiportaiseen vyöhykejakoon, jossa eri vyöhykkeet eroavat siinä, päästetäänkö kyseiselle vyöhykkeelle matkailijoita ja jos päästetään, kuinka paljon, mitkä aktiviteetit ovat sallittuja, miten saa kulkea, onko palveluita tarjolla ja missä määrin. (Fennell 2000, 82.) Vuoristo katsoo, että Suomessa on kaksi kulutukselle erittäin altista reunavyöhykettä: meren rannikko saarineen sekä Lapin tunturialue. Saaristomeren ja Ahvenanmaan saaret muista herkeistä luontoalueista siinä, että siellä suojeltavina resursseina ei ole ainoastaan luonto, vaan myös arvokkaat kulttuurimiljööt (Vuoristo 2002, 32).

Suomessa kansallispuistot ovat luontomatkailun näkökulmasta tärkein suojelualueityyppi, kun taas luonnonpuistot halutaan säilyttää mahdollisimman luonnontilaisina tutkimuskohteina, joihin suurelta yleisöltä on pääsääntöisesti pääsy kielletty. Muita suojelualueityyppejä ovat esimerkiksi harjujen, koskien, rantojen ja erämaiden suojelualueet, valtion retkeilyalueet, Euroopan Unionin Natura-alueet sekä kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat alueet, kuten esimerkiksi *biosfäärialueet*. (Hemmi 2005, 232–235.) Osittain suojelualueissa on päällekkäisyyttäkin, esimerkiksi Saaristomeren biosfäärialue kattaa Saaristomeren kansallispuiston valtion omistuksessa olevat ydinalueet ja Natura-alueistakin suurin osa oli jo aiemmin suojelualueina.

Kansainväliseen tapaan Suomenkin suojelualueilla on opastus- ja opetustehtävä. Keskeistä roolia tässä tehtävässä kantavat *opastuskeskukset* (luontokeskukset) neuvonta-, näyttely-, au-

ditorio- yms. tiloineen. Tarjolla on mm. *neuvontaa* koskien luonnonsuojelumääräyksiä ja lähiympäristön nähtävyyksiä, *yleisaineistoa* luonnonsuojelualueista sekä *teema-aineistoa* alueen luonnosta. Aineisto voi olla esimerkiksi painotuotteiden muodossa, dia-, elokuva-, video- ja tietokoneohjelmina, näyttelyinä tai maastossa erilaisina opastusrakenteina. Suojelualueilla on luontopolkuja, tarkkailutorneja jne. ja matkailijoiden on mahdollisuus saada opastuspalveluita. Opastuskeskukset voivat sijaita suojelualueella, sen sisääntuloreitillä tai suojelualueen ulkopuolellakin taajamassa tai matkailukeskuksessa. (Hemmi 2005, 238.)

Etelä-Suomen rannikolla on kaksi Metsähallituksen ylläpitämää luontokeskusta: Saaristomeren kansallispuiston opastuskeskus Sinisimpukka sekä Tammisaaren kansallispuiston luontokeskus Tammisaaressa. Suojelualueiden matkailullisesta merkityksestä maassamme kertoo esimerkiksi se, että Saaristomeren kansallispuistossa vieraili v. 2003 n. 80 000 kävijää, millä määrällä se on eteläisen Suomen toiseksi suosituin kansallispuisto Nuuksion jälkeen ja koko maan kansallispuistojen kävijämäärissä kuudennella sijalla. (Hemmi 2005, 343.) Kansallispuistojen lisäksi varsinkin valtion maille perustetuilla retkeilyalueilla on matkailullista merkitystä ja ne tarjoavat kansallispuistoja laajempia mahdollisuuksia aktiviteetteihin ja majoitukseen. Esimerkkinä voi mainita lähellä Saloa sijaitsevan Teijon retkeilyalueen, jossa voi retkeillä ja kalastaa niin meren, järvien, metsien kuin kallioidenkin värittämässä maisemassa ja saada informaatiota alueesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista luontotalosta käsin.

3.3 Matkailun vaikutukset saaristoluontoon

Paikallistasolla matkailun vaikutukset huomataan esimerkiksi meri- tai sisävesissä, rantaviivassa, metsissä, vuoristoissa, maisemassa, kulttuurihistoriallisissa kohteissa sekä vanhoissa rakennuksissa. Haavoittuvampia ovat esimerkiksi aavikot, tundra, napa-alueet, koralliriutat ja pienet saaret. Kohteen ominaisuudet vaikuttavatkin ympäristöongelmien laajuuteen ja pysyvyyteen: tietyillä ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeillä sekä tietyissä ekosysteemeissä haitalliset vaikutukset syntyvät erityisen herkästi. Ympäristöhaitat ovat seurausta esimerkiksi ihmisen aiheuttamasta ylikuormituksesta, jätteistä, tallauksesta, luonnon häirinnästä, säätlemättömästä virkistystoiminnasta tai ylikehittämisestä. Haitat näyttäytyvät esimerkiksi eroosiona, roskaantumisenä, jäteongelmina, vesien pilaantumisenä, maisemavaurioina sekä kasvi- ja eläimistömuutoksina. (Hemmi 2005, 42–44.)

Vesistöihin kohdistuvista matkailun vaikutuksista yleisin on *rehevöityminen*. Itämerelläkin esiintyy vuosittain laajoja leväesiintymiä, jotka muun muassa muuttavat uimavedet kelvottomiksi sekä kalat ravinnoksi kelpaamattomiksi (Hemmi 2005, 45) – hernerokkamaiset sini-levälautat ovat jo esteettinenkin haitta maisemassa. Vesistöjen virkistyskäyttöarvo laskee ja Suomen vahvasti luontoon ja vesistöihin pohjautuva matkailuimago kokee kolauksen leväkukintojen yltäessä parhaaseen lomailu aikaan. Eräät pui- ja siimalevät ovat erittämällään myrkyillä aiheuttaneet myös kala- ja lintukuolemia. (Hemmi 2005, 272.) Itämeren alueen rehevöitymisen syyt ovat toki matkailua enemmän maa- ja metsätaloudessa sekä kaupunkien ja teollisuuslaitosten jätevesipäästöissä. Meillä matkailun aiheuttamia paikallisia haittavaikutuksia vesistöissä ilmenee lähinnä Saaristomerellä sekä vilkkaimmilla sisävesien veneilyrei-

teillä. Vesistövaikutuksia ovat myös muun muassa *rantaviivan roskaantuminen* ja veneilyn ja venesatamien kautta vesistöihin leviävien *myrkyllisten veneenpohjamaalien*, ns. antifouling-aineiden, haittavaikutukset vesieliöille. Vesistöjen suojele tapahtuu lähinnä vesilain sekä eri valtakunnallisten suojeleohjelmien kautta, mm. rantojensuojeleohjelmalla, lintuvesien suojeleohjelmalla sekä Itämeren suojeleohjelmalla. (Hemmi 2005, 273.)

Matkailijoiden vaikutukset elämistöön ovat joko suoranaisia tai välillisiä. Aktiviteeteista esimerkiksi kalastus ja metsästys ovat ohjelmapalveluja, joilla on suora vaikutus elämistöön. Eläinten katselumatkat ovat kasvava matkailumuoto. Katselumatkat aiheuttavat vesistöissä kuitenkin yleensä lisääntyvää liikennettä, eli melua ja aallokkoa, mikä saa eläinten huomion pois ravinnon hankinnasta ja pesimispuuhista tai tuhoaa esimerkiksi kalojen kudun. Mäihinnousut saaristoalueilla karkottavat emot pesiltä ruokkimasta poikasiaan. Häirinnän seurauksena arimmat lajit kaikkoavat ja kulttuurilajit voimistuvat. Saaristomerellä haitoista on Hemmin arvion mukaan kärsinyt etenkin kalasääski, mutta monien vesilintujen voidaan todeta häiriintyneen matkailusta varsinkin pesintäkautena. (Hemmi 2005, 47.) Ravinnonhankintatavat saattavat muuttua, kun eläimet tulevat ihmisiltä saamastaan ravinnosta riippuvaisiksi. Kyseenalaista on esimerkiksi haaskojen vieminen luontoon vain eläinten saamiseksi sopivasti matkailijoiden tarkkailtavaksi ja valokuvattavaksi. (Hemmi 2005, 47, 50–51.) Haaskojen vienti suojeleutarkoituksessa on tietysti eri asia. Lisääntyvä loma-asutus, matkailupalveluiden rakentaminen sekä veneily kaventavat yhä useampien eläinlajien elinympäristöjä. Risteilylaiva- ja rahtilaivaliikenteen myötä Itämerellekin on kulkeutunut alusten painolastivesissä kymmeniä vieraita eläinlajeja, esimerkiksi villasaksirapu, petovesikirppu ja merirokko, joista ainakin osa aiheuttaa haittaa niin alkuperäiselämistöille kuin ihmiselle. (Hemmi 2005, 44.)

Vuorinen toteaa, että saariston geologinen maisema kestää varsin hyvin matkailukulutusta, vaikka geologiset resurssit (kallio, harjut jne.) eivät uusiudukaan. Sen sijaan biologinen kulutuskestävyys joutuu koetukselle: esimerkiksi pintakasvillisuus kuluu, jotkut lajit saattavat hävitä ja tämä puolestaan altistaa rannat eroosiolle. Biologisessa kulutuskestävyydessä on kyse erityisesti luonnonvarojen uusiutumisenopeudesta. Esimerkiksi hylje ja merikotka on suojelella saatu palaamaan vanhoille asuinsijoilleen. Onpa viime vuosina nostettu jo keskustelua siitä, voidaanko jotain lajia, esimerkiksi hyljettä tai merimetsoa, suojelella liikaakin, jolloin niiden voimistunut kanta verottaa jo muita lajeja, esimerkiksi kalakantaa. (Vuorinen 2002, 72–74.)

Vuorinen peräänkuuluttaa keskustelua saariston kehittämisestä. Perinteisten elinkeinojen, kalastuksen ja maanviljelyn menettäessä merkitystään tulisi matkailuelinkeinon kehittämisestä käydä laajaa keskustelua ja luodata pitkälle tulevaisuuteen, jotta välttyttäisiin samankaltaisilta ongelmilta kuin 1980-luvulla ilman seurannaisvaikutustutkimuksia saaristoon perustetut satakunta kalankasvatuslaitosta aiheuttivat. (Vuorinen 2002, 68.) Saaristomme on laajuudeltaan ainutlaatuinen maailmassa ja sen kehittäminen matkailukohteena vaatii kestävän kehityksen periaatteiden tuntemista, kaikkien osapuolten tarpeiden ja arvojen kunnioittamista, jatkuvaa tutkimusta sekä innovatiivisuutta.

4 NatureIT-HANKE JA REAALIAIKAINEN KUVA SAARISTOMATKAILUSSA

4.1 NatureIT-hanke

NatureIT-hankkeen tarkoituksena on “seurata kameroiden avulla saariston tunnusomaisimpien ja suurta yleisöä kiinnostavien eläinten elämää” (NatureIT-projektisuunnitelma 2005–2007, 2), ja näin tuottaa reaaliaikaista kuvamateriaalia näistä eläimistä kaikkien saataville. Tärkeimmiksi lajeiksi on määritelty merikotka, harmaahylje sekä merimetso. Myös vedenalaista kuvaa on pidetty alusta lähtien tärkeänä (NatureIT-projektisuunnitelma 2005–2007, 2–3). Hankkeen keskeisinä tavoitteina on käyttää reaaliaikaista kuvamateriaalia ympäristökasvatuksen ja -tiedotuksen tarpeisiin, kerätä aineistoa tieteelliseen tutkimustyöhön, parantaa eräiden seurattavien eläinlajien pesimärauhan valvontaa sekä tukea saaristomatkailua esittämällä kuvamateriaalia matkailijoille valituissa kohteissa (NatureIT-projektisuunnitelma 2005–2007, 2).

NatureIT:n tavoitteena on tuoda saariston luonto kaikkien saataville, ja samalla nostaa ihmisten tietoisuutta saaristosta ja siellä elävistä eläimistä. Hankkeen taustalla on käsitys reaaliaikaisen kuvan vaikuttavuudesta sekä kiinnostavuudesta. Kuvan välityksellä katsojan on mahdollista seurata eläinten ja kasvien elämää niiden luonnollisissa ympäristöissä sekä kokea ainutlaatuisia ja ainutkertaisia luontoelämyksiä. Kuvaamisen toimintaperiaatetta voidaan havainnollistaa kaukoputkimetaforan kautta: kuva tuo etäällä olevat aktuaaliset tapahtumat katsojan ulottuville.

NatureIT:n kaltaisesta palvelusta on hankkeen projektipäällikkö Sami Lyytisen mukaan haaveiltu jo vuosia. NatureIT-hanketta onkin ollut valmistelemassa joukko saaristoluonnon ja luonnonsuojelun asiantuntijoita. Suurimpina tahoina projektissa ovat Turun ammattikorkeakoulu sekä Metsähallitus. Tärkeä yhteistyökumppani on myös Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti.

Reaaliaikaisen kuvan lähettämistä pilotoitiin kesällä 2005. Tekniikassa oli – ja on edelleenkin – vielä kehittämistä, mutta kuva saatiin kuitenkin välitettyä Internetin kautta katsojien saataville. Lyytinen toteaa, että tällä hetkellä hankaluuksia aiheuttavat erityisesti laitteistojen suuri koko sekä niiden hintavuus. Myös sähköttömyys kohdepaikoilla on ollut suuri ongelma. Näihin ongelmiin löytynee ratkaisuja kuitenkin tulevaisuudessa tekniikan jatkuvasti kehittyessä. Kuvaamiseen liittyy kuitenkin myös yllättäviä haasteita: kesällä 2005 merikotkan pesintä epäonnistui siinä pesässä, johon kamera oli asetettu – tämän jälkeen oli liian myöhäistä enää vaihtaa kuvauskohdetta. Kuvaa onnistuttiin kuitenkin välittämään merimetsoista sekä rakkoleivistä.

Kuva ohjataan yleisön saataville Internetin välityksellä, ja tarkoitus onkin, että jokaisella on mahdollisuus tarkkailla eläinten elämää vaikka kotoaan käsin. Jo hankkeen alusta lähtien oli kuitenkin selvää, ettei kotikone ole ainoa mahdollinen paikka reaaliaikaisen luontokuvan seuraamiseen. Keskusteluissa nousi esiin ajatus kuvan esittämisestä myös saaristokeskuksissa/luontokeskuksissa tai saariston matkailukohteissa. Yksi NatureIT-kuvaa välittävä päätelaite onkin jo sijoitettuna Kustavissa Katanpään linnakesaarella sijaitsevaan matkailukohteeseen.

4.2 Sinisimpukan luontokeskus ja Saaristokeskus Korpoström

Sinisimpukan luontokeskus, Kasnäs

Sinisimpukan luontokeskus sijaitsee Kasnäsissä, Dragsfjärdissa. Keskus on eräs Metsähallituksen 27:stä luontokeskuksesta tai palvelupisteestä, ja se on valmistunut vuonna 1993. Sinisimpukassa työskentelee vakituisesti kaksi työntekijää, Inkeri Holma sekä Bodil Rehn, ja heitä haastateltiin myös tätä työtä varten. Sinisimpukassa työskentelee kesäkaudella lisäksi kolme työntekijää.

Inkeri Holma toteaa, että keskuksen tavoite on alusta asti ollut jakaa tietoa saaristoluonnosta saaristossa liikkuville. Vaikka painopiste on saaristoluonnossa, Sinisimpukasta saa myös yleistä saaristoa koskevaa tietoa. Keskuksessa on aula (jossa on palvelutiski sekä suuri meriakvaario), näyttelytiloja sekä auditorio. Perusnäyttely koostuu erilaisista osista, joita ovat mm. Lintuluoto, Taru Itämerestä, Merikotka sekä Vedenalainen maailma. Luontokeskuksen pihasta löytyy lisäksi geologinen näyttely ja siihen liittyvä geologinen luontopolku.

Holman ja Rehnin mukaan keskuksen painopistealueet ovat saariston eläimistö, maa- ja kallioperän erityispiirteet, kestävän kehityksen merkitys saaristossa sekä vedenalainen maailma. Sinisimpukan tavoitteissa korostuu valistuksen ja opetuksenkin rooli: merkittävä osa kävijöistä on koululaisia, ja näyttelyt onkin rakennettu tukemaan ja havainnollistamaan perusasteen biologian opetusta.

Näyttelyiden aihepiirejä ideoidaan suurelta osin luontokeskuksissa. Suunnittelussa on yleensä mukana työryhmä, johon kuuluu laji/teema-aluekohtaisia asiantuntijoita. Holma toteaa, että Sinisimpukassa tullaan jatkossakin keskittymään vedenalaisiin teemoihin, ja toisaalta myös merikotkanäyttely tulee pysymään osana Sinisimpukan tarjontaa. Merikotka-näyttelyä on päivitetty hiljattain, mutta Holma toteaa, että keskuksen Itämeri-osio kaipaisi myös ajanmukaistamista. Vanhentunut tieto on ongelmallista erityisesti kun keskuksen eräs pääpainopiste on valistuksessa ja opetuksessa. Metsähallituksen linja on, ettei luontokeskuksissa saisi olla yli kymmenen vuotta vanhoja näyttelyitä, mutta käytännössä uusimiseen ei aina ole riittäviä resursseja.

Sinisimpukan näyttelyissä on esillä muun muassa täytettyjä eläimiä, muuta esineistöä sekä näyttelyä havainnollistavia teksti- ja kuvatauluja. Näyttelyihin kuuluu multimediaesityksiä; näyttelyn vedenalaista maailmaa käsittelevässä osiossa voi seurata planktonvideota ja merirokkovideota, ja Lintuluoto-osioon kuuluu myös ääninäytteitä. Holma ja Rehn toteavat lisäksi, että opastukset muodostavat keskeisen osan Sinisimpukan tarjontaa: opastuksella tuotettava narraatio tukee ja täydentää olennaisilta osin näyttelyä.

Sinisimpukan palvelutarjontaan kuuluvat myös saaristoa esittelevät videot, joita esitetään keskuksen auditoriossa. Holman mukaan videot ovat Sinisimpukalle tärkeä osa palveluita, sillä niistä saatu palaute on erittäin myönteistä, ja moni asiakas kysyy dokumenttiesityksiä myös tullessaan uudelleen keskukseseen. "Jääkauden lapsi" on saaristossa liikkuville veneilijöille tehty dokumentti, jossa kerrotaan Itämerestä, mutta ohjeistetaan samalla matkailijoita

oikeanlaiseen käyttäytymiseen saaristossa. "Ihmeellinen Itämeri" on suunnattu pääasiassa lapsille, ja sen aihepiirinä on erityisesti vedenalainen elämä. Vedenalaista maailmaa esittelee osaltaan myös harmaahylkeestä tehty hyljedokumentti. "Saaristomerellä" kertoo Saaristomeren kansallispuistosta ja "Metsähallitus merellä" kertoo Metsähallituksen toiminnasta merialueilla.

Vuonna 2004 Sinisimpukassa vieraili n. 20 000 matkailijaa, ja tänä vuonna luku tulee olemaan suurinpiirtein sama. Kävijämäärät ovat olleet koko 2000-luvun n. 20 000 kävijää vuodessa. Sinisimpukan kävijätutkimuksen mukaan keskuksen keskiaverto kävijä on n. 45-vuotias keskiasteen koulutuksen saanut nainen, joka saapuu kohteeseen pienessä ryhmässä, perheen tai ystävien seurassa. Tutkimusta vääristää kuitenkin se, ettei tehtyyn kävijätutkimukseen ole laskettu ollenkaan mukaan alle 15-vuotiaita. Tänä vuonna (2005) keskuksessa on käynyt 109 koululaisryhmää, joten alle 15-vuotiaiden osuus kävijöistä on merkittävä. Yli puolet kävijätutkimukseen osallistuneista vastaajista vieraili keskuksessa ensimmäistä kertaa. Holma huomauttaa kuitenkin, että keskuksella on runsaasti myös vakiokävijöitä, jotka vierailevat keskuksessa joka vuosi.

Kesäsesonki on Sinisimpukassa vuoden kiireisintä aikaa. Holma toteaa kesäsesongin ulottuvan kesäkuun puolesta välistä elokuun puoleen väliin; tällöin pääasiallisen kävijäkunnan muodostavat luonnosta ja saaristosta kiinnostuneet veneilijät ja muut matkailijat. Ns. välisesonki jatkuu Holman mukaan huhtikuun puolesta välistä toukokuun loppuun sekä syksyllä elokuun puolesta välistä lokakuun puoleen väliin. Tällöin kävijät ovat pääasiassa luokkaretki- ja leirikouluryhmiä. Hiljaisin sesonki ajoittuu talveen. Holman mukaan kävijämäärät ovat talvikaudella hyvin vähäisiä, mutta toisaalta uusi kylpylä saattaa tulevaisuudessa tuoda matkailijoita enenevässä määrin myös talviaikaan.

Holma toteaa, että kävijätutkimuksen mukaan heidän kävijöidensä päämotiivi saapumiselle on kiinnostus luontoa kohtaan. Toisaalta Holma huomauttaa, että Kasnäs on syytä nähdä myös kokonaisuutena, johon kuuluu Sinisimpukan lisäksi myös vierasvenesatama, ravitsemispalveluita, majoituspalveluita, minigolf, tenniskenttiä sekä nykyään myös kylpylä. Näin Sinisimpukka muodostaa yhden osan Kasnäsin palvelutarjonnasta.

Saaristokeskus Korpoström

Saaristokeskus Korpoström (Skärgårdscentrum Korpoström) sijaitsee Korppoossa, ja kuten keskuksen toiminnanjohtaja Bosse Mellberg toteaa, Korpoström on viimeinen paikka pysähtyä vaikkapa tankkaamaan ennen Ahvenanmaata. Saaristokeskus on aivan uusi, se avattiin yleisölle vasta 1.6.2005.

Saaristokeskus Korpoströmissä on näyttelytiloja, auditorio, kaksi seminaarihuonetta sekä toimistotiloja. Näyttelytilat sijaitsevat keskuksen 2. kerroksessa ja ne jakautuvat perusnäyttelytilaan sekä erikoisnäyttelytilaan, jossa on vaihtuvia näyttelyitä. 1. kerroksessa aulatilojen ja kahvila-ravintolan yhteydessä on auditorio, jossa on mahdollisuus järjestää esimerkiksi kokouksia, elokuvanäytöksiä ja konsertteja. Seminaaritiloja vuokrataan ulkopuolisille esimer-

kiksi koulutustilaisuuksia tai kokouksia varten. Mellberg toteaa, että suuri osa tilaisuuksista liittyy saaristoon, mutta tiloja vuokrataan myös muita kuin saaristoa koskevia tilaisuuksia ja tapahtumia varten.

Saaristokeskus Korpoströmissä on saaristokeskuksen perustoimintojen lisäksi läsnä useita toimintoja ja toimijoita. Osa tiloista on Metsähallituksen käytössä; Metsähallituksella on saaristokeskuksessa vuodenaikasta riippuen 6–15 työntekijää, ja toiminnot painottuvat lähinnä Metsähallituksen luontopalveluiden tehtäviin. Tätä työtä varten haastateltiin Korpoströmissä työskentelevää Metsähallituksen meribiologi Minna Boströmiä. Tutkimustyötä saaristokeskuksessa tekevät myös Åbo Akademin tutkijat. Lisäksi biosfäärialueen koordinaattorilla on talossa toimisto kuten myös kolmivuotisella Skärgårdskanalen-projektilla.

Korpoströmin keskus eroaa Sinisimpukasta painotuksissaan monin tavoin. Sinisimpukan keskittyessä yksinomaan luontoon, Saaristokeskus Korpoströmissä (vrt. Sinisimpukan luontokeskus) painopiste on saaristokulttuurissa. Korpoströmin tiloissa on ollut esillä maalaus- taidetta, valokuvaa ja veistostaidetta. Mellbergin mukaan ainoa näyttelyvalintoja rajaava kriteeri on, että näyttelyn pitää tavalla tai toisella liittyä saaristoon tai kuvata saaristoa tai saaristolaisuutta. Rajaus on tarkoituksella väljä, ja se mahdollistaa hyvin monenlaisten saaristoa koskevien representaatioiden esittämisen Saaristokeskuksessa.

Taidenäyttelyiden lisäksi Korpoströmissä on esillä myös perusnäyttely, ”Rantautumisia”. Tämä etnografinen näyttely esittelee valokuvain, videoin, tekstitauluin ja esinein saariston elinkeinoja viimeisen 150:n vuoden ajalta. Mellberg toteaa, että suunnitelmissa on vaihtaa perusnäyttelyä aina viiden tai maksimissaan kahdeksan vuoden välein.

Ensimmäisenä kesänä Saaristokeskuksessa vieraili 5600 kävijää, ja koko vuoden 2005 kävijämääräksi Mellberg arvioi n. 9000. Mellberg toteaa, että kesän kävijämäärään eivät kuitenkaan sisälly ne kävijät, jotka pistäytyivät keskuksessa vain kahvilla tai ruokailemassa. NatureIT:n kannalta tieto on olennainen, sillä päätelaitteet on suunniteltu sijoitettavaksi keskuksen alakertaan, joka on maksutonta aluetta (näyttelytilat sijaitsevat keskuksen toisessa kerroksessa).

Mellberg määrittelee ensimmäisen kesän perusteella ”saaristomatkoilijoiden yleisellä tasolla” olevan Saaristokeskuksen asiakkaita. Saaristokeskuksen vierailijoiden voidaankin ajatella olevan kiinnostuneita saaristosta kenties yleisemmällä tasolla kuin Sinisimpukan luontokeskuksen asiakkaiden. Korpoströmissä valistuksellinen ja opetuksellinen aines on Sinisimpukkaa vähäisempää, ja koska keskus keskittyy nimenomaan saaristokulttuuriin ja saaristolaisuuteen, luonnon osuus näyttelyissä on vähäisempi. Toisaalta Mellberg huomauttaa, että luontonäkökulma ja luontoon liittyvät sisällöt ovat tervetullut osa keskuksen toimintaa. Tärkeimpänä käyntimotiivina Mellberg pitää kuitenkin Korpoströmin kokonaisuutta. Saaristokeskuksen näyttely- ja muu kulttuuritarjonta muodostaa yhden attraktion, mutta Korpoströmiin houkuttelevat myös muut palvelut kuten kauppa, vierasvenesatama, tankkaus- piste sekä keskuksen yhteydestä löytyvät kahvila- ja ravintolapalvelut. Oman osansa keskuksen kävijöistä muodostavat seminaari- ja kokousvieraat, joiden tärkein käyntimotiivi liittyy

saaristokeskuksessa järjestettäviin tapahtumiin. Toisaalta Korpoströmin valikoituminen seminaari/kokouspaikaksi kertoo myös ainakin tilaisuuden järjestävän tahon saaristoa ja Korpoströmiä kohtaan kokemasta kiinnostuksesta. Saaristoluonto ja -kulttuuri voivatkin tuottaa merkittävää lisäarvoa kokous- ja kongressivieraille.

Keskuksen sesonkivaihteluista on tilastollisesti mahdotonta sanoa vielä mitään, mutta todennäköistä on, että kesäkaudesta tulee myös Saaristokeskus Korpoströmin vilkkain ja tärkein sesonki. Toisaalta Mellberg toteaa, että keskuksen suuntautuminen kokous- ja kongressipalveluiden suuntaan tulee osaltaan tasaamaan sesonkivaihtelua. Kokous- ja kongressipalveluita ollaankin kehittämässä; Mellberg kertoo, että majoitustiloja on suunnitteilla ja niiden pitäisi olla käytössä vuonna 2007.

4.3 Kuvattavien lajien kiinnostavuus Sinisimpukan ja Korpoströmin näkökulmasta

4.3.1 Yleistä keskeisten lajien kulttuurisesta merkityksestä

NatureIT:n puitteissa tapahtuvaan seurantaan soveltuvia kohdelajeja on useita, mutta aluksi hankkeessa keskitytään suuriin lajeihin. Näitä ovat merikotka, merimetso sekä harmaahylje. Kameraseuranta tapahtuu pääosin kohdelajien pesimäpaikoilla, tai hylkeen kohdalla poikimis- ja oleskeluluodoilla. Lisäksi kuvaa on tuotettu myös rakkoleväyhdykunnasta.

Merikotka on valikoitunut hankkeen keskiöön useastakin syystä. Se on Saaristomeren kansallispuiston tunnus ja symboloi näin koko saaristoluontoa. Merikotka on suurikokoinen, näyttävä peto, jonka kulttuurinen merkitys on suuri. Ihmisiä kiehtovat yleensäkin suuret petoeläimet; ne ovat majesteettisia ja kunnioitusta herättäviä. Suurpedot ovat aina olleet esimerkiksi savannimatkailun suurimpia vetonauloja, ja voidaan olettaa myös merikotkaan liittyvän samankaltaista merkityksellistämistä. Lisäksi merikotka on myös huippuesimerkki luonnonsuojelutyön onnistumisesta saaristossa.

Harmaahylje vetoaa ihmisiin ehkä hieman eri tavoin kuin kotka. Kotka on kunnioitusta herättävä uljas eläin, mutta hylje herättää ihmisissä yleensä ensimmäisenä mielikuvan suurisilmäisestä, palleroisesta kuutista. Sulavalinjainen harmaahylje on hyvin tunteisiin vetoava laji, ja voi olettaa erityisesti lapsien pitävän siitä. Hylje ei ole kovinkaan yksiselitteinen laji: matkailijoiden siihen liittämät merkitykset ovat tunteikkaita ja positiivisia, mutta esimerkiksi saariston kalastajien keskuudessa harmaahylje on vihattukin otus. Keskuksissa vierailevat kuitenkin etupäässä juuri matkailijat – usein kaupunkilaiset – joiden kuva hylkeestä on hyvin myönteinen.

Merimetso on ajankohtaisuutensa vuoksi kiinnostava laji: se on uusi tulokas saaristomme eläinlajien joukossa ja on jo ehtinyt herättää runsaasti keskustelua. Merimetsoyhdyskunta tuhoaa pesimäsaarensa kasvillisuuden, ja niitä on syytetty myös ihmiselle arvokkaan kalakannan verottamisesta ja pesimäsaarten muiden lintujen pesien tuhoamisesta. Merimetsoisista ei kuitenkaan ole havaittu olevan haittaa saaren muille pesimälinnuille, eikä niiden ruoka-

valio juurikaan koostu ns. arvokalasta (Merentutkimuslaitos: <http://www.itameriportaali.fi>). Merimetson ympärillä vellookin keskustelu, jossa osa kannanotoista on selkeästi virheellisiä. Reaaliaikaisen kuvan välityksellä myös näitä virheellisiä käsityksiä olisi mahdollista oikoa.

Vedenalainen kuva kiehtoo lähinnä sen vuoksi, että kuvan kautta on mahdollisuus päästä kurkistamaan ihmiselle vieraaseen maailmaan. Aktiivisia sukellusharrastajia lukuunottamatta harva on nähnyt, miltä pinnan alla näyttää. NatureIT:n tarkoituksena onkin välittää tietoa pinnanalaisista ilmiöistä ja havainnollistaa esimerkiksi vuodenaikojen vaihtelua vedenalaisessa luonnossa (NatureIT-projektisuunnitelma, 3).

Suurin osa NatureIT:n kuvauskohteista on paikkoja tai eläinlajeja, joita ihminen ei itse useinkaan pääse näkemään. Esimerkiksi kotkan pesää ei valtaosa pääse näkemään koskaan, mutta vedenalainen maailmakin jää useimmille kokonaan vieraaksi. Vieraus on kiehtovaa ja kiinnostavaa; matkailussa vierauden ja uuden kokeminen on eräs tärkeimpiä motivaatiotekijöitä. Kuvattavat kohteet onkin pyritty valitsemaan niin, että ne tuottavat aidosti uutta katsottavaa. Hankkeen kautta monia ilmiöitä on tarkoitus myös tehdä tutummiksi: erityisesti vedenalaisessa maailmassa on paljon vierasta, mutta sen tutuksi tekeminen saa ihmiset paremmin tietoiseksi sen monimuotoisuudesta ja kiehtovuudesta, kuten Boströmkin huomauttaa.

4.3.2 Sinisimpukan edustajien näkemyksiä

Inkeri Holman ja Bodil Rehnin määrittelevät merikotkan NatureIT:n kiinnostavimmaksi ja merkittävimmäksi lajiksi. Holma kertoo, että NatureIT:n tyyppisestä palvelusta haaveiltiin Sinisimpukassa jo keskuksen avautuessa vuonna 1993, ja jo tuolloin tärkeimmäksi lajiksi koettiin nimenomaan merikotka. Holma ja Rehn toteavatkin, että reaaliaikainen kuva merikotkasta sopisi erinomaisesti osaksi ”Taru Itämerestä” näyttelyn merikotkaosiota. Reaaliaikainen kuva elävöittäisi näyttelyä; tällä hetkellä näyttely koostuu hyvin staattisista elementeistä kuten täytetyistä ja konservoiduista kotkista, kuvista sekä muusta esineistöstä. Rehn toteaa lisäksi, että asiakkaat kyselevät heiltä paljon seudulla liikkuvista merikotkista, joten tämänkin perusteella voi todeta merikotkan olevan merkittävä ja kiinnostusta herättävä laji.

Keskuksen asiakkaat kyselevät Rehnin mukaan paljon myös hylkeistä ja merimetsoista, joten myös nämä lajit koettiin kiinnostavina. Holma huomautti kuitenkin, että hylje saattaa olla varsin haasteellinen kuvattava: on pelättävissä, että kuvassa näkyy suurimman osan aikaa vain vettä. Merimetsoa sekä Holma että Rehn pitivät hyvin ajankohtaisena lajina, sillä merimetson vaikutusta saaristoluonnolle on puitu viime aikoina runsaasti tiedotusvälineissäkin. Holma ja Rehn pitivätkin tärkeänä, että Sinisimpukasta löytyisi infoa myös merimetsoista, ja reaaliaikainen kuva saattaisi olla hyvä lähtökohta, jonka ympärille merimetsoa koskevaa informaatiota voitaisiin rakentaa.

Lisäksi Holma huomautti, että tulevaisuudessa saattaisi olla kiinnostavaa seurata myös jonkin pienemmän merilinnun pesintää. Esimerkkinä hän ehdotti pientä ja sympaattista mustakurkku-uikkua. Myös vedenalainen kuva koetaan kiinnostavana, ja eräänä mahdollisena ku-

vauskohteena Holma ja Rehn nostavat esiin hylt. Hylt sijaitsevat kuitenkin yleensä niin syvällä, että niiden kuvaaminen lienee valon puutteessa mahdotonta ainakin tässä vaiheessa.

4.3.3 Korpoströmin edustajien näkemyksiä

Myös Korpoströmin työntekijät korostavat merikotkan kiinnostavuutta kuvattavana lajina. Mellberg toteaa, että merikotka on ihmisten tietoisuudessa esimerkki hyvin onnistuneesta suojeleutyöstä. Toisaalta se kuitenkin on eläin, jota läheskään kaikki eivät ole itse nähneet – ei ainakaan kovin läheltä. Reaaliaikaisen kuvan välityksellä aikaisemmin parhaimmillaankin etäältä nähty laji tulee huomattavasti tutummaksi ja saa uudenlaisia merkityksiä. Myös merikotkan olemus, koko ja majesteettinen ulkomuoto ovat Mellbergin mielestä tärkeitä asioita. Mellberg pitää myös hyljettä kiinnostavana, sillä se vetoaa matkailijoihin ja herättää ihastusta varsinkin lapsissa.

Myös merimetsoa Mellberg pitää tärkeänä lajina. Hän huomauttaa, että esimerkiksi pesältä otettu kuva voisi auttaa muokkaamaan ihmisten käsityksiä merimetsosta, sillä poikasten ruokinnan näkeminen vetoaa voimakkaasti tunteisiin. Ylipäätään Mellberg korostaa, ettei kuvattavien eläinten tarvitse herättää ihmisissä yksinomaan myönteisiä tunteita, vaan toivoo, että lajit herättäisivät ajatuksia ja – mahdollisesti – tiukkaakin keskustelua.

Meribiologi Boström tuo esiin myös muita vedenalaisia kuvauskohteita nykyisen rakkolevän lisäksi. Hän toteaa, että esimerkiksi putkilokasvit, kuten meriajokasyhdyskunnat, voisivat olla kiinnostavia ja näyttäviä kuvauskohteita. Myös makrokuvia esimerkiksi merirokosta tai sinisimpukoista voisi Boströmin mukaan olla hyvä kuvauskohde. Myös hylt ovat sekä Boströmin että Mellbergin mukaan kiinnostavia vedenalaisia kohteita, mutta myös Korpostömissä keskustelua herättää kuvaamisen tekninen toteutus.

Boström toteaa lisäksi, että myös Korpoströmin saaristokeskus itsessään voisi olla kuvauskohde – tällöin ajatellaan kuvaa, jota katsotaan kotona Internetin välityksellä. Esimerkiksi retkiluistelijat seuraavat Boströmin mukaan talviaikaan tarkoin jäätilannetta, ja Korpoströmin keskuksen editse virtaava salmi voisi olla retkiluistelijoita kiinnostava kohde. Mikäli netistä olisi saatavilla reaaliaikaista kuvaa jäätilanteesta, se saattaisi houkuttaa paikalle luistelijoita hyvien jääkelien koittaessa.

4.4 Mitä lisäarvoa NatureIT tuo luonto- ja saaristokeskuksille?

NatureIT:n merkitystä konstruointiin hyvin monissa haastateltavieni kommentteissa sen uutuusarvon kautta. NatureIT on palvelu, jota missään ei vielä Internetiä lukuunottamatta ole ollut tarjolla, ja joka uutuudellaan tulee myös houkuttelemaan matkailijoita paikalle. Lisäksi erityisesti Mellberg korosti hankkeen sopivan erinomaisesti Korpoströmin luontokeskuksen kontekstiin: hankkeesta välittyvät mielikuvat uudesta tekniikasta ja sen hyödyntämisestä sopivat hyvin yhteen uuden, arkkitehtuuriltaan ja palveluiltaan modernin keskuksen imagon kanssa. Lisäksi Holma tuo esiin sen, että ihmiset alkavat pitää reaaliaikaista kuvaa jo lähes itsestäänselvyytenä, ja ehkä odottavatkin tämän kaltaisia palveluita.

Haastateltavat totesivat, etteivät sinänsä näe eläinten kuvaamisessa eettisiä ongelmia, kunhan esimerkiksi kameroiden asentaminen ja muut kuvaamiseen liittyvät toimenpiteet suoritetaan lajikohtaisten asiantuntijoiden johdolla. On tietenkin selvää, etteivät keskukset halua hankkeen kautta mitään ikävää julkisuutta, ja edellyttävätkin hankkeelta ehdotonta tarkkuutta ja varovaisuutta kuvaamisessa. Erityisesti rauhoitettujen lajien kohdalla tämä korostuu entisestään. Toisaalta kuvaamisen voidaan nähdä myös hyödyttävän eläimiä: esimerkiksi merikotkaa on ehdottomasti kiellettyä häiritä pesällään, ja houkutus lähestyä pesää saattaa vähentyä, kun tiedetään, että kuvaa on nähtävillä lähistöllä olevassa luonto- tai saaristokeskuksessa.

Reaaliaikainen kuva ei tietenkään vastaa elävän eläimen kohtaamista silmästä silmään. Kuitenkin elävä, reaaliaikainen kuva koetaan eri tavalla kuin vaikkapa editoitu luontodokumentti. Kun katsojalla on tietoisuus nähtyjen tapahtumien reaaliaikaisuudesta, syntyy kokemus aidon luonnon ja autenttisten luonnon tapahtumien tarkastelusta. Nämä teemat nousevat esiin myös keskustusten työntekijöiden kommentteissa:

Tavallaan se kuitenkin tuo sen luonnon lähemmäksi. Kun täähän on vaan näyttely. Et se eläin on tossa täytettynä, tarinana, kuvana. Et onhan siinä se lisäarvo että se näkyy sitten ihan oikeena.
(Holma)

Erityisen merkittävänä reaaliaikaisen kuvan merkitys nähdään silloin, kun kuvauskohde voidaan vielä paikantaa keskuksen lähiympäristöstä:

Eli jos sä täällä näet sen kuvan, niin se tuntuu jotkin aika hurjalta että sä istut tuolla ja katsot, ja joku sanoo että se on kolme-neljä kilometriä tohon suuntaan, niin kyllähän se tietty säväyttää. Aivan varmasti.
(Mellberg)

Esimerkiksi merikotkan pesälle on kiellettyä mennä, joten ilman pesällä olevia kameroita valtaosalla ihmisistä ei koskaan olisi mahdollisuutta tarkastella kotkien pesintää reaaliajassa. Kuten Mellberg tuo esiin, on kuitenkin eri asia olla katsomassa kuvaa vain muutaman kilometrin päässä pesältä kuin katsella kuvaa Internetin välityksellä vaikkapa tuhannen kilometrin päässä pesäpaikalta. Esimerkiksi Korpoströmissä vieraillessaan matkailija saa omakohdaisen käsityksen siitä saaristolunnon kontekstista, jossa pesä sijaitsee. Veneilijän saattaa olla mahdollisuus jopa nähdä samoja kotkia niiden luonnollisessa ympäristössä – joskin kauempaa. NatureIT:n välittämä kuva tuo tietyt paikat ja tapahtumat lähemmäksi matkailijaa, mutta tämä on kuitenkin koko ajan tietoinen olevansa samassa ympäristössä kuin kuvattava eläinkin. Oletettavaa on, että tämä vahvistaa katsomiselämystä kotona tapahtuvaan katseluun verrattuna, tai tekee kokemuksesta ainakin erilaisen.

Elävä kuva herättää myös voimakkaampia emootioita kuin dokumentti tai esimerkiksi stillkuva. Kuten jo aikaisemmin on todettu, erityisesti poikaset ja pesäkuva herättävät yleensäkin erityisen paljon tunteita, mutta tämä oletettavasti vielä korostuu, kun katsoja on tietoinen tapahtumien reaaliaikaisuudesta.

Reaaliaikaista kuvaa voidaan pitää myös erityisen luotettavana ja avoimena tiedon muotona. Kuvaa ja tapahtumia ei ole voitu millään tavoin manipuloida, vaan kamera tallentaa ja välittää tapahtumat “sellaisena kuin ne ovat”. Tällä on Minna Boströmin mukaan myös suojellista merkitystä:

Ihan niinku jonkin lajin suojelun kannalta, niin mitä enemmän tietoa ihmisillä on, niin sitä helpompi on keskustella eri asioista. Että jos nyt videokuvaa lähettää, niin voihan siinä tulla esiin erilaisia aspekteja näistä eläimistä. [...] Kun senhän ymmärtää niin, että kuva ei valehtele.

Reaaliaikainen kuva onkin arvoneutraalia siinä mielessä, ettei kohteista välittyvään informaatioon puututa pyrkimällä esimerkiksi rakentamaan kuvan tueksi tiettyä ideologiaa tai päämäärää tukevaa narraatiota. Kuten Mellberg huomauttaa, tiettyjä arvolinjauksia on toki tehty siinä kohdassa, kun on valittu kuvattavia lajeja. Kameroiden asentamisen jälkeen kuvamateriaaliin ei kuitenkaan voida enää vaikuttaa.

Eräänä suurimpana reaaliaikaisen kuvan etuna haastateltavani pitivät kuvan yllätyksellisyyttä sekä loputonta uusiutumista. Nähdyt tapahtumat ovat aina uusia ja ainutkertaisia, eikä katsoja voi koskaan täysin ennakoida sitä, mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan. Reaaliaikainen kuva voi olla myös syy vierailta samassa kohteessa useita kertoja. Koska keskusten näyttelyt eivät uusiudu kovin tiheästi, reaaliaikainen kuva tuo aina uutta katsottavaa myös niille, jotka vierailevat samassa kohteessa toistuvasti. Esimerkiksi kotkanpesässä tapahtuu jatkuvasti uutta: prosessi sisältää useita kiinnostavia vaiheita hautomisesta poikasten lähtöön pesältä.

Merikotkan kohdalla, josta me ollaan tässä haaveiltu 15 vuotta, meidän idea oli se, et se (reaaliaikainen kuva) on sellanen asia, joka saa ihmiset tulemaan uudestaan ja uudestaan seuraamaan sitä tilannetta. (Holma)

Täällä ei muuten hirveesti ole lapsille suunnattua toimintaa. Kun tuo näyttely on kumminkin ehkä enemmän aikuisille. Lapsille just, veneileville perheille, että mennään katsomaan mitä pesässä tapahtuu ennen kuin mennään nukkumaan. Se on erikoinen kun tietää että se on livekuvaa. Voi olla että siihen jää itekkin koukkuun. (Boström)

Reaaliaikaisen kuvan nähtiin kiinnostavan kaikkia keskuksissa kävijöitä, lapset nähtiin erityisesti Korpoströmin kohdalla palvelun yhdeksi erityiskohderyhmäksi. Boström toteaa, että eläimien elämän seuraaminen kiinnostaa lapsia yleensäkin kovasti, mutta reaaliaikaisen kuvan seuraaminen voisi tarjota ajanvietettä sadepäiviksi, jolloin veneily ja ulkoilu eivät houkuttele. Lisäksi Boström huomauttaa, että kuvan kautta voidaan saaristoluontoa kiinnostavasti esitellä myös esimerkiksi kiireisille seminaarivieraille, joilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia juurikaan retkeillä keskuksen ympäristössä.

Reaaliaikainen kuva on kiinnostavaa, elämyksellistä, jopa addiktiivista viihdettä, mutta sillä on myös valistuksellinen puolensa. Live-kuva havainnollistaa elävästi kerrottua, ja sen avulla voidaan tuottaa elämyksellisiä osuuksia myös esimerkiksi koulun biologianopetukseen. Re-

aaliaikainen kuva näyttää luonnon ilmiöt ja tapahtumat “tässä ja nyt”, myös silloin kun näkymä ei välttämättä ole erityisen esteettinen tai ilahduttava: vedenalaisesta kuvasta saa suoraan käsitystä esimerkiksi levätilanteesta. Sinisimpukassa tätä ei sinänsä nähdä ongelmana, sillä valistus ja opetus kuuluvat keskuksen tavoitteisiin.

Sinisimpukan tarkoitus ei oo koskaan ollut olla pelkästään positiivinen, vaan ajatuksiaberättävä. Ja meillähän on aika raju rebevoitymistä käsittelevä osio tuolla (näyttelyssä). Kun se tuli niin mietittiin tällaisia syyllistämistä ja muuta, mut me kuitenkin halutaan tuoda se todellisuus esille joka on. Ei se luontokaan mitään sellasta hymistystä saa olla. (Holma)

Boström huomauttaa kuitenkin, että positiivisella kuvalla voidaan usein saada parempia lopputuloksia, sillä positiiviset tunteet, kuten ihastus ja kiintymys, herättävät myös halun suojella.

Varsinkin lapsille haluaisi näyttää, että se (Itämeri) on säilyttämisen ja suojelemisen arvoinen. Ettei vaan näytetä jotain kuollutta pohjaa, että hyi kun hirveetä. Pitäis sit olla ainakin niitä molempia, niin voi verrata. Eihän sitä voi lakaista maton alle että on ongelmia, mutta kuitenkin yleensä keskustellaan niistä negatiivisista asioista.

Editoimattomuudessa ja reaaliaikaisuudessa voidaan nähdä myös olevan ongelmia. Luontodokumentit sisältävät tunnetusti aika rajuakin materiaalia, ja tämä pätee luonnollisesti myös reaaliaikaiseen kuvaan – tosin sillä erotuksella ettei kuvaa tässä tapauksessa ole edes mahdollista editoida. Haastateltavat totesivat kuitenkin, että välillä raa'altakin tuntuvat tapahtumat (kuten saaliin paloittelu kotkan pesällä tms.) ovat täysin luonnollisia asioita, eikä esimerkiksi lapsivieraita tarvitse erikseen suojella tämän kaltaiselta materiaalilta.

Eräs mahdollisesti suurempi reaaliaikaisen kuvan ongelma on kuitenkin ajoittainen tapahtumaköyhyys. Erityisesti hylkeiden kohdalla katsottavaa ei varmastikaan ole kaiken aikaa, ja kaikissa kuvauskohteissa on varmasti hetkiä, jolloin kuvasta ei välity juuri mitään. Haastateltavani eivät kuitenkaan nähneet tätä suurena ongelmana:

Täähän on tuki tälle näyttelylle. Näyttelyähän pystyy katsomaan koko ajan, ja okei, jos ei näy mitään sillä hetkellä kun vierailee, niin okei, mutta jos näkyy niin sitten se on se “vau”. Elämys.

(Rehn)

Joutuuhan ihmiset istumaan tossa kalliollakin tuntikausia eikä ne välttämättä näe sitä merikotkaa, joka liikkuu tällä seudulla. Mä uskon että ihmiset ymmärtää sen. (Holma)

Haastateltavani tuntuvat ajattelevan, että mikäli kohteessa vierailija näkee vierailunsa aikana kiinnostavaa reaaliaikaista kuvaa, niin se tuo lisäarvoa kokonaiskokemukseen keskuksessa. Mutta toisaalta vaikka mitään ei sillä kertaa nähtäisikään, keskus sinänsä tarjoaa paljon muutaakin katsottavaa ja koettavaa. Lisäksi se, ettei kuvassa näkynyt mitään kiinnostavaa saattaa olla myös kimmoke tulla kohteeseen uudelleen:

Se voi myöskin olla, et “mä yritän uudestaan”. Ens viikonloppuna tullaan kattomaan taas et jos on jotakin liikettä. (Rehn)

4.4.1 Erilaiset keskuksat – erilaiset tarpeet

Sama palvelu voi täyttää erilaisia funktioita eri paikoissa. NatureIT-hankkeen merkitys heijastui Korpoströmissä ja Sinisimpukassa tehdyissä haastatteluissa osittain samanlaisena, osittain erilaisena. Kohteet ovat painotuksiltaan ja päämääriltään erilaisia, ja tästä konstruoi-tuu myös reaaliaikaisen luontokuvan merkitys paikassa.

Korpoström tarjoaa kokous- ja kongressipalveluita, ruoka- ja ravitsemispalveluita saaristo-matkailijoille sekä konsertteja ja elokuvailtoja. Voisikin sanoa, että Korpoström on kulttuu-rikeskus sanan hyvin laajassa merkityksessä. Reaaliaikainen kuva tulisi laajentamaan entises-täänkin keskuksen palvelutarjoomaa.

Korpoströmissä reaaliaikaista luontokuvaa on tarkoitus esittää keskuksen 1. kerroksessa olevassa seminaarihuoneessa sekä heijastaa kuvaa samassa kerroksessa sijaitsevan auditori-on suurelle valkokankaalle. Auditoriossa ovat aikaisemminkin pyörineet luontodokumentit, joten reaaliaikainen kuva tulee osittain korvaamaan tätä tarjontaa, osittain monipuolista-maan sitä. Sekä 1. kerroksen seminaarihuone että auditorio sijaitsevat aivan neuvontapiste-teen/kassan ja kahvila-ravintolan (sekä terassin) yhteydessä. Pääsy 1. kerroksen yleisötiloi-hin on maksutonta, ja sama tulee koskemaan myös reaaliaikaisen kuvan katselua.

Kuten Boström huomauttaa, Korpoströmin näyttelytarjonta on ollut tähän mennessä enemmän aikuisille suunnattua. Reaaliaikaisen luontokuvan voi kuitenkin olettaa kiinnosta-van myös lapsia, joten palvelu saattaa tuoda keskuksen enenevässä määrin myös perhe-matkailijoita.

Onko reaaliaikainen kuva kulttuurikeskuksessa kuitenkin hieman irrallinen palvelu muuhun tarjontaan nähden? Ainakaan haastateltavani eivät näe asiaa niin. Luontokuva voidaan mie-lekkäästi integroida myös kulttuurikeskuksen konseptiin. Saaristossa elämä rakentuu joka tapauksessa voimakkaasti luonnon ja ihmisen väliselle vuoropuhelulle, ja NatureIT-hankkeen puitteissa kuvattavat lajit ovat myös kulttuurisesti erityisen kiinnostavia. Lisäksi itse kuvaamisen tapa on osoitus uudenlaisten innovaatioiden synnystä; uusi teknologia ja sen tuomat mahdollisuudet ovat keskeisesti kulttuurisia kysymyksiä, ja Mellbergin mukaan uusi teknologia sopii erityisen hyvin juuri uuteen, itsessäänkin hyvin moderniin keskuksen. Kuvaaminen liittyy lisäksi eläinten suojelutyöhön ja tutkimukseenkin, joten ihmisen ja luonnon suhde artikuloituu NatureIT-hankkeessa monin tavoin.

Sinisimpukka on luontokeskus, joten siltä osin NatureIT on hyvin luonteva lisä keskuksen tarjontaan. Korpoströmiin nähden Sinisimpukan rooli on myös korostuneemmin valistuk-sellinen, ja reaaliaikaisen kuvan voidaan nähdä mielekkäästi edesauttavan tätä tehtävää. Rehnin ja Holman näkemyksen mukaan reaaliaikainen kuva olisi Sinisimpukassa mielek-käintä sijoittaa osaksi näyttelyä. Kuva ei siis olisi erillään esimerkiksi keskuksen aulatilassa, vaan näyttelysuunnittelullisesti mielekkäässä paikassa itse näyttelytilassa. Merikotkan kuvan

Holma ja Rehn sijoittaisivat Merikotka-näyttelyn sisään, ja hylje-kuvaa voitaisiin ajatella osaksi Lintuluotoa.

Sekä Rehn että Holma korostivat haastatteluissa opastusten merkitystä Sinisimpukan tarjonnassa. Näyttelyistä saa huomattavasti enemmän irti opastetulla kierroksella, ja esimerkiksi koululuokkien opastaminen lähentelee tilanteena jo opetusta. Holma huomauttaakin, että myös reaaliaikainen kuva tulisi olennaisesti liittymään keskuksen opastuksiin:

Et kun tarina merikotkasta vie joku 20 min. kun me opastetaan, niin oishan se makeeta kun vois sanoa sitten et kattokaa nyt mitä ne touhuaa. Et kyllä mä luulisin että se tuo lisäarvoa, varsinkin se tulee tukevaa meidän opastusta. (Holma)

Reaaliaikaista kuvaa voidaan hyödyntää elävöittämään ja havainnollistamaan opastusta, mutta toisaalta opastusten avulla myös kuvasta voidaan saada irti paljon enemmän. Asian-tunteva opas voi selittää katsojille kuvan tapahtumia, ja silloin opastuspuhe luo luontodokumentin kerrontaa vastaavan asetelman. Opas voi tarpeen vaatiessa selittää matkailijoille myös sitä, miksei kuvassa välttämättä kaiken aikaa näy mitään. Tarina voidaan rakentaa myös eläinten poissaoloa selittäväksi narraatioksi.

4.4.2 Tulevaisuuden visioita

Molemmissa keskuksessa käytiin keskustelua myös mahdollisista tulevaisuuden visioista hankkeen suhteen. Haastateltavani sekä Sinisimpukassa että Korpoströmässä esittivät arvion siitä, että vastaavanlaiset palvelut tulevat todennäköisesti tulevaisuudessa lisääntymään teknologian kehittymisen kautta. Kuvan laatu tulee epäilemättä paranemaan, ja esimerkiksi vedenalaisen kuvaamisen ongelmia voidaan ratkaista. Kameroiden määrän lisääminen mahdollistaa tulevaisuudessa ainakin jossain määrin myös valvonnan saaristossa, jolla on erityisesti kansallispuistolle merkitystä.

Mikäli vastaavat palvelut yleistyisivät muissakin Suomen luontokeskuksissa, olisi tulevaisuudessa ehkä mahdollista perustaa keskusten oma “live-kanava”, jonka välityksellä saaristomerellä kuvattua materiaalia voitaisiin katsella esim. Lapissa ja päinvastoin, kuten Mellberg ehdottaa. Luontokeskukset voisivat muodostua paikoiksi, joissa luonnon tapahtumia olisi mahdollisuus seurata reaaliajassa koko Suomen mitalta.

Haastateltavat toteavat, että Saaristomerelläkin kuvattavia eläinlajeja voisi tulevaisuudessa varmasti olla nykyistä enemmän. Kameroiden määrää lisäämällä voidaan lisätä kiinnostavuutta esimerkiksi lisäämällä joihinkin kohteisiin uusia kuvakulmia. Mellberg toteaa, että kiinnostava kuva on erityisesti uutuusarvonsa kautta jo nyt palvelu, joka tuo markkinointiarvoa keskukselle. Lisäksi Boström huomauttaa, että keskuksset voisivat varmasti tulevaisuudessa myös osittain profiloitua eri lajien kautta. Mikäli jotakin tiettyä lajia voisi reaaliaikaisesti seurata vain tietyssä keskuksessa, se loisi epäilemättä mahdollisuuksia myös keskuksen markkinoinnin kehittämiseen ja tiedotukseen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vapaa-ajalta ihminen etsii tänä päivänä ennen kaikkea tekemisen iloa ja nautintoa. Moni kokee luonnon tässä suhteessa ehtymättömänä sampona. Ihmisten tarpeet kuitenkin eroavat: joku hakee luonnosta ensisijassa hiljaisuutta, toinen liikuntaa, kolmas luonnonantimia, neljäs seikkailua, viides bongaa lintuja. Kaikki luontomatkailun muodot eivät ole yhteen sovitettavissa. Luontokohteidenkin on erilaistuttava ja haettava keskeiset kohderyhmänsä. Kysyntää on jatkossakin varmasti perinteisille luontomatkailupalveluille, mutta nuoremmat sukupolvet saattavat arvostaa myös uuden tekniikan liittämistä luontoelämyksiin.

Suomen saaristo on maailman mittakaavassa ainutlaatuinen ja kohteena se kiinnostanee jatkossa yhä enemmän, koska passiivisen rantaloman sijaan yhä useammat etsivät aktiivista luontolomaa. Saaristomme luonnonarvojen säilyttäminen vaatii matkailijoilta vastuullisuutta. Tieto on avain vastuullisuuteen. Luonnon saastuminen ja kuluminen ovat ilmiöinä tulleet median myötä ja omakohtaisten kokemusten myötä monille tutuiksi. Yhä useampi vannoo luontomatkailussa kestäväen kehityksen nimeen. Tämän tietoisuuden lisäämisessä myös suojelualueilla ja niiden opastuskeskuksilla on tärkeä roolinsa.

TV:n, Internetin, romppujen, videoiden ja simulaatioiden aikakautena ihminen voi kotioloissakin tutustua luonnon ja kulttuurin ihmeisiin tai seurata esimerkiksi erilaisia tapahtumia ja seikkailuja. Kasvavat matkailijamäärät osoittavat kuitenkin, että virtuaalimatkailu ei ole korvaamassa todellista matkailua. Uuden median tarjoamat mahdollisuudet paremminkin lisäävät matkailijan tietoa ja mielikuvia kohteen tarjonnasta ja auttavat matkailijan tehdessä kohdevalintaa. Lisäksi reaaliaikainen kuva voi olla kohteen varsinainen vetovoimatekijä tai lisäarvoa tuottava tukipalvelu.

Vuonna 2005 alkaneessa NatureIT-hankkeessa halutaan tuottaa reaaliaikaista luontokuvaa saariston eläimistä ja kasveista tutkimuksen, ympäristökasvatuksen ja matkailun tarpeisiin. Hankkeen tavoitteena on välittää ainutlaatuista luontokuvaa, jossa kamerat sijoitetaan kohteen läheisyyteen, esimerkiksi merikotkan pesään, ja näin saadaan jatkuvaa, aitoa kuvaa etäisyydeltä, jollaiselle normaalissa ihmisen ottamassa luontokuvauksessa ei ole päästy. NatureIT-hankkeen rahoitus on varmistunut ainakin vuodelle 2006 ja pyrkimyksenä on, että reaaliaikaista luontokuvaa voitaisiin jonkin tahon toimesta tuottaa myöhemminkin. Matkailijat kuva tavoittaa ilmeisesti vuonna 2006 muutamassa saariston matkailuyrityksessä ja myös Saaristomeren alueella sijaitsevat Sinisimpukan luontokeskus ja Saaristokeskus Korpoström ovat kiinnostuneita saamaan reaaliaikaisen luontokuvan täydentämään näyttelyitään.

Tällainen luontokuva toimii epäilemättä vetovoimatekijänä ja kilpailukeinona markkinointiviestinnässä yrityksille, joissa se on nähtävänä. Kuva tukee lisäksi erinomaisesti ympäristökasvatuksellisia tavoitteita. Kuva antaa vääristelemätöntä tietoa luonnosta ja saattaa näin tukea jatkossa päätöksentekoa, joka kohdistuu saariston küstelyjen eläinten, esimerkiksi hylkeen ja merimetson, suojeluun. Tätä artikkelia varten haastatellut luonto- ja saaristokeskusten edustajat pitivätkin reaaliaikaisen kuvan suurimpina etuina sitä, että kuva on aitoa,

editoimatonta ja se elävöittää ja tuo uutta tietoa perusnäyttelyihin ja opastuksiin. Kuva on tässä tapauksessa jopa yksityiskohtaisempaa, kuin mihin normaaleilla luonnonhavaitsemismenetelmillä on mahdollista päästä ja näin syntyy aivan uudenlaisia elämyksiä. Reaaliaikaisen kuvan arveltiin kiinnostavan erityisesti lapsia ja nuoria sekä esimerkiksi kokousmatkailijoita, joilla ei ole ajallisesti mahdollisuutta tutustua perusteellisemmin kansallispuistoon. Reaaliaikainen kuva voisi lisätä kävijöitä paitsi kesällä, myös päämatkailusesongin ulkopuolella keväällä, jos odotettavissa on kuvaa esimerkiksi merikotkan poikasten kuoriutumisesta tai kuutin ensiuinneista.

Haastatteluissa nousi esille reaaliaikaisen kuvan ongelmana ajoittainen tapahtumattomuus. Esimerkiksi hylkeen kuvaaminen saattaa tuottaa suurimman ajan vain veden kuvaa hylkeen liikkua kameran kuvausalueen ulkopuolella. Tällainen reaaliokuva on ns. raakadataa ja välttämättä siitä ei aina tuloksena ole informatiivinen kuva, josta voisi oppia ja saada elämyksiä. Kehittämisajatuksena voisikin esittää hankkeelle jatkossa, että reaalikuvan lisäksi nähtävillä olisi myös nauhoitettuja ”parhaiden palojen” osioita, jolloin matkailija pääsisi videona seuraamaan esimerkiksi muutaman viikon välein kuvattua kotkanpesän tai hylkeen poikasen elämää. Tämä palvelisi esimerkiksi opetuksessa kokonaiskuvan hahmottamista. Myös elämystuotteiden tutkimusta voisi hyödyntää ja pyrkiä luomaan reaalikuvan rinnalle vuorovaikutteisuutta, esimerkiksi keskustelualustan, sillä vuorovaikutteisuuden on todettu vahvistavan tunnekokemusta sekä oppimista.

Elämysyhteiskunnassa tarinoiden katsotaan olevan keskeisessä roolissa ja tämän reaalikuvan ja samalla sitä välittävien matkailuyritysten ja luontokeskusten kiinnostavuutta voisi lisätä liittämällä reaaliokuvaan tarinaa. Esimerkiksi merikotkaperheen jäsenet voisi nimetä ja seurata sitten pesänrakennusta, perheenlisäystä ja ruokahuoltoa kuin tv-sarjaa konsanaan.

LÄHTEET

- Borén, T. 1996. Pellingemetoden. Skärgård 4/1996, 34–36.
- Fennell, D. A. 2000. Ecotourism, an Introduction. London: Routledge.
- Font, X. & Tribe, J. 2000. Environmental management for rural tourism and recreation. London: Cassell.
- Gelter, H. 2004. Genuine Friluftsliv as a Way to Great Natural Experiences and Professional Experience Production. Teoksessa M. Kylänen (toim.) Articles on Experiences II. Rovaniemi: University of Lapland Press, 8–17.
- Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa I. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Komppula, R. & Boxberg, M. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita.
- Mehmetoglu, M. 2005. A case study of nature-based tourists: Specialists versus generalists. Journal of Vacation Marketing. Vol 11, No 4, 357–369.
- NatureIT projektisuunnitelma 2005–2007.
- Partanen, J. & Tiainen, T. 2005. Digitaalinen media elämystuotannossa. Lapin Elämysteollisuuden Osaamiskeskus LEO. CD-ROM.
- Pine, B.J. II & Gilmore, J.H. 1999. The Experience Economy. Work is Theatre & Every Business a Stage.
- Ruokanen, L. 2002. Merimetso vakiinnuttanut asemaansa. Merentutkimuslaitos. Saatavilla osoitteessa <http://www.itameriportaali.fi>. Viitattu 30.11.2005.
- Tarssanen, S. (toim.) 2005. Elämystuottajan käsikirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Tarssanen, S. & Kylänen, M. 2005. A Theoretical Model for Producing Experiences – a Touristic Perspective. Teoksessa M. Kylänen (toim.) Articles on Experiences II. Rovaniemi: University of Lapland Press, 130–149.
- Vuorinen, I. 2002. Saaristomeren ympäristökeskustelun ongelmakohtia. Teoksessa H. Nurminen (toim.) Elämää ja elämyksiä saaristossa, näkökulmia kestävään matkailuun. Turku: Kirja-Aurora, 67–77.
- Vuoristo, K.-V. 1998. Matkailun muodot. Porvoo: WSOY.

Vuoristo, K.-V. 2002. Kestävä matkailukehitys maantieteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa H. Nurminen (toim.) Elämää ja elämyksiä saaristossa, näkökulmia kestävään matkailuun. Turku: Kirja-Aurora, 13–36.

Turun ammattikorkeakoulun julkaisusarjoissa ilmestyneitä teoksia

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUKSIA

11. Keltaniemi-Koski, Arja: Kasvunpaikka – muutosprosessin kuvaus projektiopintojen aikana. Turku, 2004. 102 s. ISBN 952-5113-56-6.
12. Sainio, Elina: Suurten ikäluokkien ikääntyminen ja tulevaisuuden näkymät. Turku, 2004. 108 s. ISBN 952-5113-60-4.
13. Hilapieli, Sanna-Maria & Pajamäki, Salla: Asuinviihtyvyyden ja sosiaalinen pääoma Jyrkkälässä. Turku 2004. 109 s. ISBN 952-5113-61-2.
14. Mäntsälä, Tuuja: Järjestelmä on mutta toimiiko se? Opiskelijoiden arvio opinto-ohjauksen tilasta ja opintopolun eri vaiheiden ohjauksen kehittämistarpeista Turun ammattikorkeakoulussa. Turku, 2004. 97 s. + 17 liites. ISBN 952-5113-65-5.
15. Eskola, Eeva-Liisa & Palin, Olavi: Lääketieteen opiskelijoiden informaatiolukutaidot muuttuvassa oppimisympäristössä. Turku, 2004. 103 s. ISBN 952-5113-78-7.
16. Lindgren, Pia: "What Colour Are the Zebra's Stripes?" Business Bachelor Students' Perceptions of Teaching and Learning Intercultural Communication. Turku, 2005. 130 s. ISBN 952-5596-05-2.
17. Uusitalo, Ilkka: Työ tekijäänsä opettaa – sosionomi (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turku, 2005. 253 s. ISBN 952-5596-18-4.
18. Laaksovirta, Heli: Laitoshoidossa olevien ikääntyvien suunhoitomallin kehittäminen. Turku, 2005. 63 s. ISBN 952-5596-31-1.
19. Nenonen, Suvi: The Nature of the Workplace for Knowledge Creation. Turku, 2005. 83 s. ISBN 952-5596-33-8.
20. Poikela, Heli: Keuhkohtaumatautia sairastavan potilaan ohjauksen kehittäminen. Turku, 2005. 81 s. + 9 liites. ISBN 952-5596-34-6.

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA

18. Kantola, Ismo & Gates, Marieta (eds.): Internships and Project Studies as Workbased Learning Environments in Professional Higher Education – International Benchmarking. Turku, 2004. 32 s. ISBN 952-5113-57-4.
19. Veräjänkorva, Erkkö, Ervalla, Koivuniemi & Syrjäla: Laadukasta lääkehoidon opetusta ja oppimista – seuranta tutkimus hoitotyön lääkehoidon opetuksen ja oppimisen kehittämisestä. Turku, 2004. 112 s. ISBN 952-5113-58-2.
20. Tuominen, Telle: Opettaja ja työyhteisö muutospolulla ongelmaperustaiseen oppimiseen. 2. p. Turku, 2004. 93 s. ISBN 952-5113-59-0.
21. Neitola, Pekka: Toimikortit osana korkeakoulun tietoturva. Turku, 2004. 61 s. + 17 liites. ISBN 952-5113-68-X (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-60-2 (painettu).
22. Krook, Kristina: Näillä eväillä töihin – tradenomien kypsyysnäytteiden kielen analyysia. Turku, 2004. 61 s. ISBN 952-5113-66-3.
23. Elomaa, Leena & Koivuniemi, Sirkku: Näyttöön perustuvan hoitotyön kehittäminen – Karinakodin malli. Turku, 2004. 61 s. ISBN 952-5113-70-1.
24. Haapala, Juha: Bluetooth – teoriaa ja käytäntöä. Turku, 2004. 67 s. ISBN 952-5113-71-X.
25. Hautala, Tiina & Nenonen, Suvi & Saario, Ilona (toim.): Näkökulmia hyvinvointiin 3. Turku, 2004. 137 s. ISBN 952-5113-74-4.
26. Laine, Tom: Computer Software Development & Patenting Computer-Implemented Inventions. Turku, 2004. 108 s. ISBN 952-5113-79-5.
27. Härkönen, Pekka: Vavat verkkoon – kehittämismalli verkko-opintojen tarjontaan. Turku, 2004. 68 s. ISBN 952-5113-89-2.
28. Kopra, Pirjo: Hyvin suunniteltu, kerralla valmis – Turun ammattikorkeakoulun täydennyskoulutus- ja palvelukeskuksen koulutuksen suunnittelun prosessit. Turku, 2004. 94 s. ISBN 952-5113-90-6.

29. Tuohi, Raija & Helenius, Juha & Hyvönen, Raimo: Tietoa vai luuloa – insinööriopiskelijan matemaattiset lähtövalmiudet. Turku, 2004. 111 s. + 12 liites. ISBN 952-5113-91-4.
30. Koivuniemi, Sirkku & Lind, Kaija (toim.): Tutkien terveyttä 2004. Turku, 2004. 101 s. ISBN 952-5113-90-3.
31. Storti, Antonella & Tulonen, Arja: Onnistunut verkko-opetus – tietoa, taitoa vai tuuria? Turku 2005. 209 s. ISBN 952-5596-07-9.
32. Hautala, Tiina & Nenonen, Suvi & Tanskanen, Ilona (toim.): Näkökulmia hyvinvointiin 4. Turku, 2005. 131 s. ISBN 952-5596-30-3 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-12-5 (painettu).
33. Koivuniemi, Sirkku & Sairanen, Raija & Tiilikka, Leila (toim.): Maailma kotiovella. Turku 2005. 134 s. ISBN 952-5596-17-6.
34. Elomaa, Leena & Koivuniemi, Sirkku & Veräjänkorva, Oili & Wiirilinna, Ulla (toim.): Vastauksia terveystieteen oppimishaasteisiin. Turku, 2005. 135 s. ISBN 952-5596-27-3.
35. Lind, Kaija & Saarikoski, Mikko & Koivuniemi, Sirkku (toim.): Tutkien terveyttä 2005. Turku, 2005. 133 s. ISBN 952-5596-35-4.
36. Lappalainen, Markku & Kääriä, Juha: Harjuluonto, pohjavesi, ihminen. Suuntaviivoja Virttaankankaan opastuskeskukselle. Turku, 2005. 87 s. ISBN 952-5596-26-5 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-25-7 (painettu).
37. Saaristo, Heidi: Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan. Turku, 2005. 149 s. ISBN 952-5596-29-X (verkkojulkaisu), 952-5596-28-1 (painettu).
38. Haavisto, Petri & Lindström, Birgitta & Nurminen, Hanna: Psykiatrian hoitohenkilökunnan työnohjauskäytäntöjen kehittäminen – kokemukset Turun psykiatriassa saadusta työnohjauksesta. Turku, 2005. 56 s. + 12 liites. ISBN 952-5596-36-2.
39. Holma, Aulikki (toim.): Tiedosta tuottava – strategisen tietojohdantamisen kysymyksiä. Turku, 2005. 163 s. ISBN 952-5596-01-X.
40. Bergqvist, Nonna & Ojala, Tanja & Salonen, Elina & Savola, Anu: Sairaanhoidajan lääkehoitotaidot reumapotilaan hoitotyössä – täydennyskoulutuksen vaikutus sairaanhoidajan lääkehoito-osaamiseen. Turku, 2005. 74 s. + 15 liites. ISBN 952-5596-39-7.
41. Leino, Irmeli & Pekola, Eine & Wiirilinna, Ulla: Vanhusten palveluketjun arviointi ja kehittäminen – hankkeen loppuraportti. Turku, 2005. 43 s. + 20 liites. ISBN 952-5596-40-0.
42. Laakso, Heini-Maija & Onninen, Johanna & Törnvall, Tytti: Lasten kognitiivisten valmiuksien dynaaminen arviointi – DOTCA-Ch:n soveltuvuus suomalaisille 6-vuotiaille lapsille. Turku 2005. 55 s. + 9 liites. ISBN 952-5596-24-9.

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN OPPIMATERIAALEJA

8. Seppälä-Kavén, Ulla: Muodon ajat – katsaus muotoiluun 1800-luvun lopulta nykypäivään. Turku, 2003. 78 s. ISBN 952-5113-44-2.
9. Viitanen, Anne: Visuaalisen markkinoinnin suunnittelu yrityskuvan rakentamisessa. Turku, 2003. 55 s. ISBN 952-5113-51-5.
10. Härkönen, Pekka: Opettajatuutorin käsikirja : tuutori-, alumni- ja mentoritoiminta Turun ammattikorkeakoulussa. Turku, 2003. 124 s. ISBN 952-5113-52-3.
11. Linnossuo, Outi (toim.): Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turku, 2004. 91 s. ISBN 952-5113-72-8.
12. Elomaa, Leena & Mikkola, Hannele: Näytön jäljillä – tiedonhaku näyttöön perustuvassa hoitotyössä. Turku, 2004. 50 s. ISBN 952-5113-75-2.
13. Adamsson, Virpi & Puukka, Jaana: IHME – yrittäjätarinoita Loimaan seudulta. Turku, 2004. 93 s. ISBN 952-5113-76-0.
14. Niemi, Linda: Brandien kilpailu kosmetiikan markkinoilla – erilaistumisen kautta menestykseen. Turku, 2004. 115 s. ISBN 952-5113-77-9.
15. Sorsa, Kaisa & Bona Sánchez, Carolina: Timeshare-liiketoiminnan perusteet. Turku, 2004. 92 s. ISBN 952-5113-83-3.
16. Bhatia, Eija & Wiitakorpi, Marja-Leena: ”Me ollaa iha’ hyvii” – menetelmiä ja keinoja terveydenhoitajille lasten itsetunnon tukemiseen. Turku, 2005. 38 s. ISBN 952-5596-00-1.

17. Hirvirinne, Ari & Kähkönen, Anne & Moberg, Jaana: Hygienia – terveystasvatusmateriaali. Turku 2005. CD-ROM. ISBN 952-5596-02-8.
18. Hyvärinen, Anniina & Simolin, Maria & Kokkinen, Liisa & Soini, Tiina: Luusto vahvaksi – opas luuston terveyden edistämiseen ravitsemuksen ja liikunnan avulla. Turku, 2005. CD-ROM. ISBN 952-5596-03-6.
19. Falke, Israel: A Room for Three – An Exercise in Dramaturgical Adaptation for Puppet Theatre. Turku, 2005. 73 s. ISBN 952-5596-08-7.
20. Adamsson, Virpi & Puukka, Jaana: Vimma – naisten yrittäjätarinoita Turun seudulta. Turku, 2005. 90 s. ISBN 952-5596-06-0.
21. Parkkinen, Terttu & Keskinen, Soili (toim.): Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku, 2005. 117 s. ISBN 952-5596-15-X.
22. Siivonen, Tommi & Sinisalo, Toni: Ongelmalähtöinen oppimisympäristö. Turku, 2005. DVD. ISBN 952-5596-16-8.
23. Lauttalammi, Ari & Lehtonen, Jouko & Laine, Katariina (toim.): Talojen korjausrakentaminen – johdatus perusteisiin. Turku, 2005. 98 s. ISBN 952-5596-19-2.
24. Elomaa, Leena & Palta, Hannele & Saarikoski, Mikko & Sulosaari, Virpi & Ääri, Riitta-Liisa: Taitava harjoittelun ohjaaja. Turku, 2005. 62 s. ISBN 952-5596-38-9.

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN PUHEENVUOROJA

12. Kairisto-Mertanen, Liisa: Markkinalähtöisyys korkeakouluympäristössä – katsaus ajattelutavan omaksumiseen ja kehittymiseen. 19 s. Turku, 2004. ISBN 952-5113-64-7 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-63-9 (painettu).
13. Angerpuro, Kirsi: Opiskelijapalaute oppimisympäristön ja opiskelun kuvaajana – tuloksia Turun ammattikorkeakoulun vuoden 2003 opiskelijabarometrista. 48 s. + 15 liites. Turku, 2004. ISBN 952-5113-69-8 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-67-1 (painettu).
14. Silvanto, Jenni: Osaajia omaan maakuntaan – Turun ammattikorkeakoulun työelämäyhteydet ja valmistuneiden työllistyminen Varsinais-Suomeen. 45 s. Turku, 2004. ISBN 952-5113-82-5 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-81-7 (painettu).
15. Hintikka, Tuomas: Visakoivun lujuusominaisuuksien selvittäminen kokeellisesti. 42 s. Turku, 2004. ISBN 952-5113-85-X (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-84-1 (painettu).
16. Veräjänkorva, Oili: Lääkehoidon opetus ja oppiminen Turun ammattikorkeakoulussa – tarkastelun kohteena toteutus- suunnitelmat ja opettajien omat arvioinnit. 60 s. + 7 liites. Turku, 2004. ISBN 952-5113-87-6 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-86-8 (painettu).
17. Koivuniemi, Sirkku (toim.): Hyvät projektiikäytännöt terveystalon opetuksessa. 56 s. Turku, 2004. ISBN 952-5113-94-9 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-92-2 (painettu).
18. Kallio, Nurmela, Tuomaala, Veräjänkorva & Würlinna: Terveystalon koulutuksen laatu ja vaikuttavuus Turun ammattikorkeakoulussa – opiskelijoiden arvio omasta koulutuksestaan. 85 s. Turku, 2004. ISBN 952-5113-96-5 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5113-95-7 (painettu).
19. Kasi, Ella (toim.): Yrittäjyyden kipinöitä – opiskelijoiden ajatuksia yrittäjyydestä. 48 s. Turku, 2005. ISBN 952-5596-11-7 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-10-9 (painettu).
20. Kivinen, Outi (ed.): From Education to Work – Report from Friskie EU-Project. 80 s. Turku, 2005. ISBN 952-5596-14-1 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-13-3 (painettu).
21. Palta, Hannele: Työelämän osaamisvaatimukset sairaanhoitajakoulutuksen lähtökohtana – kehittämistehtävän raportti. 25 s. Turku, 2005. ISBN 952-5596-21-4 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-20-6 (painettu).
22. Kivisaari, Eino: Digital Concept Design Project 2004 – projektiurssin liiketoimintasuunnitelmien tulosten arviointi ja kooste. 297 s. Turku, 2005. ISBN 952-5596-23-0 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-22-2 (painettu).
23. Tuominen, Telle & Lehtonen, Anna: Kotkan pesällä ja hyljeluodolla - reaaliaikaisen kuvan käyttöarvo saariston luontomatkailuelämyksessä. 32 s. Turku 2005. ISBN 952-5596-42-7 (verkkojulkaisu), ISBN 952-5596-41-9 (painettu).

Turun ammattikorkeakoulu
 Julkaisumyynti
 Sepänkatu 3
 20700 Turku

puh. 010 5535 810
 fax. 010 5535 791
 julkaisumyynti@turkuamk.fi
 tk.turkuamk.fi/julkaisutoiminta/tilaus.html